

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Iacobi Lobbetii Leodiensis E Societate Iesv. Specvlvm
Ecclesiasticorvm, Ac Religiosorvm.**

Lobbet de Lanthin, Jacques

Leodii, 1640

Pars Secunda. De vestibus Clericorum ac Sacerdotum nouæ legis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-47105](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-47105)

quercu, qualis Plutarcho teste, Regibus olim, ac Principibus fuit: in cuius vertice explicabantur tot folia quercus, quot ipsi regnassent annos, quot sibi suisque imperijs prouincias adiecissent.

Verum ut sit de ea Iosephi virga, qualis qualis demum ea fuerit, eam certè cultu, & adoratione quadam dignam putauit emoriens Iacob.

Sciebat nimirum, & senili, prouidaque mente hauserat, quod in ea decus, quæ amplissimæ dominationis autoritas, quam etiam in filio colere, venerari, imo & adorare debuit ipse parens.

Et hic Aaroni virgæ, Pado, baculoque pastorali debetur cultus: est enim ille index, & nota acceptæ à Deo potestatis, est virga Iudicis, virga regni, sceptrum eius dominationis, quæ non in fortunis hæret, aut corporibus, sed ad ipsos quoque immortales animos ascendit, ut supra ostendere me memini. Ideoque cum Iacobo sene quisquis benè sapit, adoret fastigium virgæ pastoralis, & in ea diuinam quandam potestatem agnoscat.

PARS SECVNDA.

*De vestibus Clericorum ac Sacerdotum
nouæ legis.*

Diuina prouidentia, quæ amat decorem domus suæ, eum in ministris suis, ipsoque cultu corporis seruari voluit: Moysemque per quadra-
V 3 ginta

138 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
ginta integros dies discipulum habuit, docuitq; fa-
cere pontificalia, & sacerdotalia indumenta, eo-
rum normam, ac rationem accuratè describens: ea
deinde sua manu texuit ipsa soror Moysis Maria, vt
non animum tantum, sed & digitorum opera Do-
mino, altariq; consecraret. Ex pia horum æmula-
tione, atq; instituto, iam inde ab Apostolis ema-
nauit in noua lege, ille sacrarum vestium ritus, cul-
tusq; quem ista hic persequemur, vt ex eo oppor-
tuna morum, viteq; rectius formandę documen-
ta trahamus.

§. PRIMVS.

De Veste Clericali.

ALia Clerico vestis est in vsu, vitaq; com-
muni, alia in sacrificij ministerio, de hac di-
census infra fusius, de illa modò paucis.

In habitu corporis, vt etiam in alijs, medium te-
neas est necesse: sita enim in medio virtus, vitium
ad extrema reijcitur vt ea deuites, ac fugias; pone ni-
mium in veste luxum, & sordes horre, habeq; in
oculis, ac animo, quod de D. Bernardo iactari solet.

In vit. l.
3. c. 2.

*In vestibus semper ei paupertas placuit, sordes nun-
quam.* Et si Monachus esset, mundi, turbarumq; que
fugiens, & amans solitudinis, ac cellæ religiosæ: ta-
men & sordes auersari, & lasciuientem vestium
pompan æquè damnare: & meritò, nec enim
nauo

nauo caret, ac macula, comptulorum illa quæ sita nobilium indumentorum venustas, nec à censura immunis, ac libera est inamœna quædam vestitus species, pædor, ac horror insignis.

Eo certè quo viuimus æuo pauci ab hoc peccant, ab illa notantur quam plurimi, in quos vertitur antiqua illa mellei Doctoris querela. *Cernitur in nonnullis Sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum, aut nullus, aut exiguus,* quam labem suæ etiam ætati inuistam gemit, & aculeata oratione pungit D. Hieronymus, ait enim. *Omnis his cura de vestibus, si benè oleant, si pes laxa pelle non folleat:* animus autem qui in primis curis esse debuit, ponitur in postremis: hoc nimirum mortalibus vitium est, & peruersa naturæ inclinatio, à qua si possumus reuocare, nostræ curæ est, ac laboris.

Igitur ad institutum vt redeamus, quid antiqua tulerit ætas, quid nostra tueri debeat, videamus.

Vna, alterave exurgit quæstio: quis amandus in veste clericali color? quæ deinde materia? quæ forma?

Esseni, qui formam quandam religionis habuerunt à cæteris discreti proprio genere indumenti, soliti quæ vt ait Iosephus, *albatu incedere.* Existimabant nimirum eum colorem facere ad simplicitatem, & animi candorem demonstrandum: verum vt lapsu temporis in alia quoque iudicia labuntur homines,

160 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
homines, visus ille color parum consentaneus factō
ordini Clericali, color enim candidus aut affectaba-
tur à philosophis ad vanam sapientiæ ostentatio-
nem, aut Dynastarum erat proprius, & eorum, qui
omnium rerum abundantia florerent, quod lætitię,
glorię, triumphī color haberetur, & eximię fœlici-
tatis. Vnde apud Hebræos nobilis dicebatur *ben
chorim filius candidorum.*

Neque etiam primis Ecclesię temporibus pla-
cuit niger, & atratus color, hic enim tum pertine-
bat, vel ad faciem populi, quem Fabius Quintilia-
nus *Pullatum circulum* appellat: vel ad monachos,
qui se ab omni humano consortio seiugantes toti
erant in cœlestium rerum commentatione; à qua
etsi non alieni forent Clerici, à veste, tamen distin-
gui, discernique voluerunt; quod vt assequerentur,
arripit medius quidam color: Is fuit violaceus (qua-
lis etiamnum in vsu est in Curia Romana) & hic
in exordio nouę legis passim vsurpari solitus. Postea
tamen cum Monachi ad Hierarchię Ecclesiasticę
communione admitti fuerunt, atque in Clerum
ritè, & piè cooptati, mystę plurimi pietatis, ac de-
missionis amantiores, non eorum modo virtutes
admirandas; sed vestis quoque genus, coloremque
amare ceperunt. Nec immeritò, est enim niger co-
lor modestię significandę opportunus, index lu-
ctus, ac pœnitentię. Quam etiam præ se ferre de-
bet ordo Clericalis.

Et ista haectenus de vestium colore. De materia subijciamus pauca. Nihil in ea lautum, ac molle sit, nihil structum exquisito artificio, nihil vmbilicis tumidum, aut follicante copia superfluum, nihil ad saeculi elegantiam compositum: lanca plerumque sit vestis, non bombycina, aut serica delicata: nisi forte hanc exigeret singularis quaedam personae, aut dignitatis ratio, cui modum statuet deuota modestia, decus ingenuae mentis; quae supra sortem assumi nihil omnino patietur. Et quia materiae, pretijque, quod in veste quaeri potest, memini, non possum quin adijciam illud; splendida, & insigni quodam instructu visenda indumenta potius facere ad probrum, & dedecus, quam ad splendorem, ac dignitatem: omnibus enim hoc à natura infitum est, vt ea oderint, ac damnent, quae seu à persona, seu à statu aliena videntur: quo in genere lepidum illud, & aculeatum, quod memorat Ionuillus in vita S. Ludouici: & ex illo Cresollus noster. Robertus Sorbona, (qui Parisijs templum sapientiae, collegiumque instituit, cui, & nomen fecit) cum olim ageret cum Ludouico nono Christianissimo Galliae Rege, videreturque exquisitius ornatus quam modestiae, ordinisque ratio pateretur: Ionuillus Dynasta clarissimus, idemque faceto, & liberiori ingenio vir, cum hominis vestem lautiolem intueretur, accessit propius, & fimbriam regij paludamenti

162 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
damenticum illius Doctoris veste composuit, con-
iunxitque: & ad hominis contumeliam publicè
pronunciauit: Sorboneum pallium pretio, & pul-
chritudine regiam chlamydem exæquare. Hic
primùm, vt in re noua accidere solet, subortus risus,
plaususq; Aulicorum, dein grauior Sorbonę censu-
ra: denique pudor, qui in ora, vultumque Doctoris
illius ascendit, modestiamque etiam in veste præ-
ferre docuit: bonus sanè magister pudor, & oppor-
tuna scholæ verecundia, quam etiam ab aula in
lycæum referas. Sed ne fusius de materia vestis; de
forma etiam nonnulla subdamus: nam & in hac
peccare quis potest, imò & re ipsa peccant longè
plurimi; qui non natiuo, sed peregrino, non cleri-
cali, sed sæculari habitu vtuntur, non sine naxuo, &
probrio sui ordinis: quis enim Clericum, quis sacris
initiatum agnoscat in veste breuiori, & concisa?
quæ vix genua tegit, quis in thorace, caligisque nu-
dis, quales etiam viro coniugato vsui esse possunt?
Nemo certè, nemo vnus omnium, Clericum esse
pronunciabit, qui solis oculis credet: qui enim pro-
nunciaret? certè vt ex vellere ouis, ita ex veste Cle-
ricus agnosci debet. Ea ex primæua Ecclesiæ institu-
tione, ex SS. Patrum oraculis, ex Sacrosanctis Con-
ciliorum (Lateranensis, & Tridentini) decretis, ta-
laris esse debet.

Later. sub
Innoc. 11.

Trid. ses.
21. c. 1. de
Refor.

Vide an sacratoribus illis summorum Pontifi-
cum

cum constitutionibus, ac statutis acquiescendum potius non sit, quam aut imperito vulgi iudicio, aut vanitati & mollitiei quorundam Ecclesiasticorum, iuniorum maximè, quos non tam pietas, & virtutis studium in ordines immisit, quam pingues beneficij prouentus, & amor non dico ecclesiasticæ, sed otiosæ & vacuæ à curis vitæ. Vide, inquam, & quibus parendum magis attende: vnaq; excipe fulmen illud Sophoniæ Prophetæ, in eos, qui cum Deo facti sint, profano vtuntur amictu, *Visitabo*, inquit, Sophon. c. 1. v. 8. *super omnes, qui induti sunt veste peregrina.* Eos arguit, quibus cum Numen honestissimam, dignitatiquè concolorem vestem cōcessisset, finitimarum gentium imitatione, induebant purpureum ornatum, aut simile quippiam peregrina, profanaque manu elaboratum: quos ait Deus se *visitaturum*, id est grauius, ac seuerè puniturum, quantò magis, in ea qua viuimus lege: lege inquam gratiæ, ac charitatis, in qua vel ex veste peti debet, quæ viuendi ratio, quæ norma sanctitatis eos damnabit, ac puniet, qui non proprijs, & professioni accommodatis, sed peregrinis, & alienis velamentis vtuntur. Sed ista parcius: Virum bonum eæ minæ non tangunt, sed nuda, & aperta veritas, instituti que ratio allicit, ac demulcet.

De Calceis quos induunt sacris operaturi.

PEs in homine infima pars est corporis, ei pro indumento calceus, à quo incipiam, & gradum faciam ad aliam sacrarum vestium seriem: & quidem primo excutiam cuius rei symbolum sit calceus; tum altius ascendam, & quæram, quem Sacerdos sacris operaturus induere debeat calceum, vt illæso pede transeat in montem Dei, & colles æternitatis.

Primis illis sæculis, & auitæ memoriæ symbola in pretio, in amoribus fuere: his enim latentes animi sensus, & præclara magnarum virtutum documenta tegebant: & quidem vt hæream in argumento.

Calceus symbolum erat libertatis: si quis vel à natura, vel à fortuna, vel aduerso Marte seruus factus esset, incedebat ille pedibus nudis, vt ijs proderet captiuitatē, miseramque, sub qua iacebat, seruitutem.

Imminebat Israëli grauis, & timenda seruitus, immaneque iugum Ægyptiæ captiuitatis; vt eam ostenderet diuina miseratio, quæ humanis malis præcludere amat; illud Isaïæ dedit in mandatis. *Vade, & solue saccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis, & fecit sic, vadens nudus, & discalceatus.* Tenuit ea viuendi ratio (vt multis

*Isa. c. 20.
v. 3.*

multis placet) tres omnino annos , & Israëli miserandam seruitutem portendit. A qua vbi diu gemuerunt, tandem libertate donandi, audierunt illud. *Calceamenta habebitis in pedibus vestris.* Quasi tacitè id innueret Deus, hætenus oppressi iacuitis sub infanda, & miserabili seruitute, nudo pede incessistis, modo calceos, vnaque libertatem induite: & hoc ab illis bonum.

Est deinde & aliud. Calceus symbolum dicitur vsucapionis, possessionis, imperij.

Habuit nimirum omnis ætas, omnis propè natio sua signa humanis in contractibus. Apud Hispanos olim chirothecarum proiectio, nota erat iam aditæ possessionis vt testatur Pineda.

Ex quo ritu in castra, in acies abiit ille mos, vt si dux aliquis urbem obsedisset, eaque suis munita vallis, confisa propugnaculis, freta militum vi, ac robore, deditioem negaret, aduersus belli dux, intra vrbis illius septa chirothecam proijceret, illoque ritu se eam urbem suam facere testaretur.

Ex illo Antiquitatis sensu, & dominij symbolo Rabbi Emmanuel explicat illum psalmistę locum.

Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum, in manicis ferreis. Erant illæ manicæ, chirothecæ militares, quas qui in hostes eijcit, ijs iam se dominari palam ostendit.

Quod Hispanis chirotheca, hoc Iudæis olim

X 3 fuit

166 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
fuit calceus. Si quandoque adeunda erat possessio,
si ius firmandum, si acquirenda regna, qui in ea cal-
ceum immisisset, eorum ius, ac possessionem adire
censebatur. Ita quondam propheta regius, regni sui

ps. 59. v. 6. limites, finesque dum extendit. *In Idumæam, inquit,*
extendam calceamentum meum, id est potestatem,
dominium, ius regni. Contra verò si quis calceum
deposuisset, hoc ipso ius adeptæ possessionis depo-
Dent. c. 25. v. 8. sisse videbatur. Ita diuina lege cautum est, vt si fra-
ter defuncti fratris semen excitare nollet, duceret
eum mulier ad portas ciuitatis, ad quas olim ius di-
ci solitum, ibique eum calceis exueret; in faciem
spueret, sicque omni iure priuaret.

Accedit & aliud à calceo symbolum, & argu-
mentum effusæ lætitiæ, vt è contra discalceatio
mœroris index & nota lugentis animi. Ita suadent
sacræ paginæ, ipsaque primæ veritatis oracula. Erat
Ezechieli defuncta vxor, eam lugere vetatur Pro-
c. 44. v. 17. pheta, ideòque audit, *Corona tua circumligata sit vi-*
bi, & calceamenta tua erunt in pedibus tuis.

Et hæc in foro calceorum symbola, at in sago,
& militia, alia ab illis petita documenta, videlicet
constantia, fortitudinis, & inuicti animi: Qui nu-
dis est pedibus, ille subtimidè, & pedetentim ince-
dit, ne offendat, ne cespitet, maximè si per aspera, &
ardua petrarum loca fuerit procedendum: at qui
benè calceatus est, expedito, & illæso pede etiam
per abrupta, & inuia fertur.

Sed hæctenus Antiquitati concessum est satis, ab hoc luteo, & mortali corpore, transeamus ad animû, vt enim illi, ita & huic pes suus, suus est calceus.

Pes animi est eius affectio: vt enim hanc corporis molem portant, & circumferunt pedes; ita & animum suæ affectiones efferunt, & quidem omni pedite, omni equite imò & aquilone velocius, vt qui etiam in vno momento rapiant ab ortu in occasum, ab vna solis domo in aliam, ab orbe in novos orbes, à terra in cœlum. Ne porrò malè rapiant, suus illis debet esse calceus, quo coerceantur. Eo te induit atque ornat prouida mater Ecclesia, cum ad aras ascendis.

Cum esses in sæculo, sæcularibus implexus curis, nudo eras pede, quia seruus tuarum passionum: vbi te in sua ministeria vocauit Deus, calceo donauit, & libertate filiorum Dei, voluitque vt subter te esset appetitus tuus, & tu dominareris illius. Cum esses in sæculo in Idumæam extenderas calceamentum tuum, tibi terra fors erat, atque possessio: at vbi venisti in sortem Cleri, calceo te Deus extulit, vt ipse esset hæreditas tua, tua possessio, vt exultabundus cum Propheta dicere posses. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, ô Deus meus, qui restitues hæreditatem meam; cœlum inquam, à quo per peccatum excideram: erat illud hæreditas mea ad quam animo, & votis redire contendam,*

168 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tendam, vbi calceos, pios inquam affectus excitabo,
terra, lutoque superiores: ab ijs capta veluti iam
cœlestis patriæ possessione; immisitque in cœ-
lum calceis, imò si voles, & manibus, exclamabo
moræ impatiens: *quid mihi est in cœlo, & à te quid
volui super terram.*

Cum esses in sæculo, dies propè omnis erat ina-
nis & vacua, dies nubila ab affusa tristitiæ mole,
que toties animo incumbibat, quoties aliquo te sce-
lere pollueras: at vbi dignus effectus es, qui aris
seruires, & Deo; tum liberâ mente, securaque con-
scientia vultum explicasti, & cœpisti primùm gau-
dere in Domino. *Non in sæculo*, inquit Anselmus,
sed in Domino, id est non in iniquitate, sed in verita-
te, non in flore vanitatis, sed in spe eternitatis.

Eam certè concipis vbi ex Ecclesiæ instituto cal-
ceum accipis. Ecce quæ ab illo tibi sunt, & quam
præclara morum documenta, quæ dum spectat,
amatque in sponsa, animarum sponsus; exclamat,
quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia
Principis.

Hic mihi iniicitur diues argumentum, quæ sit il-
la filia Principis? & quæ illius calceamenta? de his
sua inter Sanctos Patres lis est, eaque adhuc sub Iudice.

Hom. 24.
in Ep. ad
Ephes. D. Chrystomo eiusmodi calceamenta sunt
vita optima, morum integritas, & illibatus huius
mortalis æui tenor,

D. Hie

D. Hieronymo, calceamenta sponsæ, est ipsa ^{L. contra Iouin.} castitas, & intactus puræ mentis decor, cuius gressus omnes, affectus omnes defæcati, mundi, pulchri in calceamentis filiæ Principis, vel vt habet alia lectio, *filiæ Aminadab*, id est populi sponte offerentis. Virginitas enim non necessitatis est, sed libertatis, non præcepti, sed consilij.

Diuo Anselmo calceamenta sponsæ, est austera pœnitentia, quæ corpus edomat, & affectiones omnes prauas debilitat, penitusque frangit. Alijs calceamenta sunt ipsa Dei præcepta, & si voles etiam consilia; per quæ mens libera, & amore sponsi excitata currit: ita ab ijs currere doctus, qui cecinit. *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum.* Rectè ait cucurri; nec enim in via virtutis lento, plumbeo, interruptoque pede eundum est; sed veloce, sed alato, sed continuo, nisi in ea elanguescere, imò & penitus deficere velis.

Aristoteles, cuius pectus naturæ veluti armarium nominare iure possum, in problematis suis quærit. Cur deambulationes breues, & interruptæ magis ^{sect. 5. q. 12.} defatigare soleant? Respondet hanc è natura, hominisque constitutione rationem erui posse; quia dum subsistitur, refrigerant in corpore spiritus animales, quibus omnis motus peragi debet; at si longior cursus, augetur magis, atque excitantur. Est vita ad virtutem, ad immortalitatem cursus, in eo si

Y hæres,

170 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
hæres, ipsa mora lentescit, torpescit, imò euanescit
spiritus charitatis, à quo omnis melioris vitæ mo-
tus; at si in cœpto tramite semper progredieris, ipso
temporis, cursufque lapsu animatur magis, atque
efferuescit.

Cassiodorus ea sponsæ calceamenta credit esse
mortis memoriam, quam ex eo trahit, quod cal-
cei è pellibus mortuorum animalium consuuntur.

Et hæc Interpretes fundunt in illa sponsæ cal-
ceamenta, de quibus ad extremum adijciam D.
Gregorij sententiam, cui calceamenta est ipsa Euan-
gelij prædicatio, de qua illud Isaia, *Quam pulchri*
super montes pedes annunciantis, & prædicantis pa-
cem, annunciantis bonum, & prædicantis salutem.
Sunt ij pedes Apostolici, qui non humili adrepunt
solo, non valles amant, non abiecta sectantur, sed
figuntur in montibus, in desiderijs collium æter-
norum, ad quos aspirare docuit Ezechiel dum ex
sponsi voto, oreque ad sponsam ait: *Calceavi te hia-*
cyntho, violaceo, cœlestique colore calceos, id est
affectus imbui, tum vt vita tua, & spes omnis terris
superior, in cælis esset: vbi & ipse sponsus; tuus a-
mor, ac delitiæ: tum vt præcellas, ac regios ani-
mos indueres, concolores hiacyntho, qui regius est
color. Vt hæc sunt virtutum magnarum decora;
quibus tegi, ornarique mens debet, dum corpori
calceus Sacerdotalis inferitur.

§. 3.

De Amictu Sacerdotali, ceu galea salutis.

Sacerdos ubi amictum capiti suo iniicit, ita superos omnes, Deumque orat. *Impone Domine capiti meo galeam salutis ad expugnandos diabolicos incurfus.* Hic mihi erit agitanda vna quaestio, nodus vnus dissoluendus, quæ sit ea galea salutis? existimo cum ea conuenire, de qua Paulus ad Ephesios ait. *Galeam salutis assumite*: sed etiam de hac sua est inter Authores controuersia. Sunt enim qui vertunt *σωτήριον, salutarem*. Vox Hebræa est *iesca*, quæ salutem significat: quasi verò galea non modo salutaris, sed & ipsa quoque salus esse videatur.

D. Hieronymus, qui profundius in scriptura pedem figit, textusque varios explorat, ex Græco textu explicat. *περικεφαλαίαν σωτήριον* galeam saluatoris, vt insinuet Apostolus Saluatorem nobis esse debere pro galea, quæ caput nostrum ambiat, seruet, tueatur.

Et ista de nomine quaestio, de re certè ipsa fatis inter se consentiunt Interpretes: galeam illam esse spem salutis; seu eam esse voles decus illud animi, virtutem theologiam, seu etiam ipsum Saluatorem, quem vt spem habes, vt galeam assumis.

Contra hanc insolenti ausu, impio risu, scelerata voce incurrit, & arietat Lutherus, & Calvinus; qui cum seipsi exuissent galea Saluatoris; galea bonæ

172 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
spei, & desperationem induissent, atq; admisissent
in animum, eam quoq; in saluatorem ipsum
transferre voluerunt.

Lutherus certè, homo ad omnem impietatem
natus, ad omne scelus prostitutus, hanc labem, &
maculam inurit Seruatori nostro, vt eum asserat
omninò desperasse, & à se procul abiecisse galeam
salutis, nedum ea cæteros ornasse. Hæc sunt ipsius
verba, quæ stylo notare placuit, & huic membranæ
ferè renitenti imprimere, ad æternam ipsius igno-
miniam. *In Ps. 22. Nisi dixerimus, inquit, Christum simul sum-
mè iustum, & summè peccatorem, simul summè men-
dacem, & summè veracem, simul summè gloriantem
& summè desperantem, simul summè beatum & sum-
mè damnatum, non videre possumus, quomodo à Deo
sit derelictus.* Hoc impudens, & audax Lutheri faci-
nus, hæc impia vox, atrox blasphemia in Christum,
Dei filium, Seruatorem longè sanctissimum: in
qua certè peccat contra naturæ leges, & pacta, con-
tra prima Philosophiæ principia; contra placita
Theologiæ, contra torrentem SS. Patrum, contra
conscientiam & veritatem. Astruit enim in vno
Christo re etiam ipsa conuenisse, & conspirasse
summè contraria.

Est illud Aristotelis pronunciatum, est illa sa-
nioris Philosophiæ vox: *contraria ab eodem subie-
cto sese mutuò expellunt*; ita frigus expellit calorem
à sua sede, & calor frigus euincit.

Contra hanc naturæ legem, Authorum fidem, rationis lumen, componit Lutherus in vno Christo summam iustitiam cum summo peccato, summam veracitatem cum summo mendacio, summam gloriam cum summa desperatione, summam beatitatem, cum summa damnatione.

Videte quod sceleris portentum, quod monstrum hominis: qui non tantum omnes naturæ leges infringere audeat: sed & ipsi Seruatori, ipsi Deo insultare, & immanissimi sceleris colluione fœdare. Vt mirum sanè videri debeat: orbe toto inueniri potuisse vel vnum aliquem adeò abiectæ sortis, desperatæque salutis hominem, qui eius doctrinæ auditor, & assecla esse voluerit. Voluerunt tamen (quæ summa est miseria) voluntque etiamnum plerique: imò voluit & ipse Calvinus mali corui malum ouum, qui cum & Christum, & galeam salutis abiectisset: audeat & eadem exuere Seruatorem suum, & summa desperatione obruere. Profert enim in suis institutionibus, & in pugillares, ac ceras effundit hanc de Christo blasphemiam.

Christus diros etiam in anima cruciatus damnati, ac 1. 2. Instit. c. 16. §. 10.
perditi hominis sustinuit. Et quia ad has voces, & aures lacerantur, & animi perhorrescunt, vt stuporem illum, sacrumque horrorem sistat, tam impie propositionis rationem adiicit. *Desperatione obrutus ab inuocando Deo destitit.* In c. 27. Math.

Tractat eo loci Calvinus illa Christi expirantis verba. *Eli, Eli, lama sabaethani, Deus meus, Deus meus ut quid dereliquisti me?* ab illis verbis iterum clamans voce magna, expiravit, vitamque posuit, veluti piacularem hostiam pro salute generis nostri. Calvinus, qui prodigium illud amoris suspicere, ac venerari debuit, impiè ad flagitium detorquet, dum vult ita clamantem desperasse, & desperatione obrutam animam exhalasse. Sed discedamus ab ijs scelerum monstris: adhæreamus magnis illis Diuis, Paulo, & Hieronymo, ipsumque Christum fateamur nobis esse galeam salutis, qua in hac vitæ militia, inter aduersos hostium cuneos, æstusque armorum, tuti, & securi simus. Quod solatio, quod honori debet esse sacrationibus Ecclesiæ ministris, qui vna cum amictu, Christi præsidium, quasi salutis galeam altis capitibus imponunt: & simul cum eo spem aternæ vitæ, ac beatitatis. Et hinc transeo ad alteram sententiam, quæ galeam salutis contendit esse spem firmam aternorum. Varia apud Antiquos fuere spei symbola.

Romanis Flosculus spei bonæ symbolum fuit, maximè verò lilij gratia, candorque; quem in varijs nummis expresserunt.

In nummo Imperatoris Claudij, Publij, Titij, eminebat Dea, quæ pallam læua sustinebat, dextra iactabat lilium cum hac epigraphe: *Spes publica.*

In

In Titi Claudij nummis spectabatur eadem Dea,
hoc ascripto lemmate. *Spes augusta.*

Denique in Hadriani nummo Dea liliū iac-
tabat hac adiecta inscriptione. *Spes populi Romani.*
Ita lilia amavit Romana pubes, & ijs sese in spem
meliozem erexit.

Huius rationem offert natura, altiorque culmus
quo assurgit, se humili solo erigit, & floris sui ho-
norem liliū explicat, odoremque diffundit.

Alterum bonæ spei signum tulit eadem Anti-
quitas, & luci dedit, fuit illud *Anchora* de qua vas
electionis Paulus. *Fortissimum solatium habemus, Ad He-
braeos 6.*
*qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam
sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam,
& incedentem usque ad interiora velaminis, ubi
præcursor introiuit pro nobis Iesus.*

Hoc mundo, velut irato mari iactamur, alter-
nos æstus patimur, & impiorum malevolentia, ve-
lut aduerso vento, procellisque agitamur. Hos inter
fluctus, timendosque turbines, *spem habemus sicut
anchoram animæ tutam, ac firmam.*

Eam iacimus, non in arena, non in profundo:
sed in summo: est enim illud discrimen inter spem
bonorum, & malorum: quod hi spei suæ ancho-
ram abijciant in terras fluctuantes, leues, areno-
sas, demergant in profundum fluentis aquæ, id
est vitæ, fortisque mortalis: at illi spes omnes
suas

176 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
suas iaciunt in summo, in cœlo, Deoque figunt.

Aliud diuinæ spei hieroglyphicum est galea,
illud à militia, armisque petitum.

Est caput sedes omnium sensuum, est domici-
lium magnæ mentis, est officina altissimarum co-
gitationum, quod ideo tegi debet, & armari *galea*
salutis, id est sanctæ spei; quæ cum galea rectè com-
ponitur: quod enim hæc capiti, hoc illa est animo.

Caput cætera corporis membra seruat, mouet,
regit, tuetur, ideoque plurimum interest ad homi-
nem totum vt illi benè sit: si enim ei ab inflicto
vulnere sit malè, si ferro cadat, eodem casu conci-
dunt omnia membra.

Caput hominis est ipsa mens, cogitatio, inten-
tio, amor: ab illis ducuntur, & pendent actiones
cæteræ: debet proinde illa mens, & amor obtegi
galea salutis, spe diuiniore, qua cogitationes, om-
nesque animi, & affectionum impetus in Deum
flectat, versetque velut in finem, scopumque beati-
tatis. Et hoc orat, atque vtinam exoret Sacerdos cum
ait. *Impone Domine capiti meo galeam salutis, ad*
expugnandos diabolicos incurfus.

§. 4.

Manipulus fletus, & doloris.

Vbi manipulum brachio inserit Sacerdos, sibi
vbere, ac propitio cœlo elabi postulat copio-
sos lacrymarum imbres; vt impetret, hac supplex
vtitur

vtitur oratione. *Merear Domine portare manipulum fletus, & doloris, ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.*

Lacrymas amat, ambitque sacratus Mystes, conficius tum vitæ malè quondam actæ, tum iniquitatum populi, cuius vices hac in parte agit. Et verò quid aliud eo loci, ac temporis efflagitet, cum sese apparat sacrificio, quod pro eluendis vniuersi maculis offerri solet. Certè quotquot terra pœnitentes tulit, quotquot pro se, pro alijs Oratores cœlum aspexit, ij omnes in lacrymas fuere effusissimi.

Iudæa Dauidem sceleri indulgentem primum est passa; deinde lacrymantem vidit, & indoluit: audijt enim non sine mœroris sensu regias illas pœnitentis animi voces. *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.* In ^{7.} Hebræo est. *Natare faciam lectum meum, stratum meum liquefaciam.* Diceres ei oculos abijisse in fontes, torrentes, imò & ipsa lacrymarum flumina, ac propè maria, quibus non eluitur modò, sed innatat, sed immergitur.

Iisdem deinde mersus & Petrus de quo vnum illud, *fleuit amarè.* Non meminit Scriptura humilis ^{Math.} confessionis, quæ tamen non abfuit, non gemituum, & singultuum animæ dolore fatiscentis; non austeræ pœnitentiæ, à qua in cinere, & cilicio dormijt. Sed tantum fletus, nimirum vt benè Chryso-
Z
sostomus.

Hom. 24.
in Ep. ad
Ephes.

Chrysoſtomus. *Linguam præcurrebant lacrymæ*, eæque pro voce, pro ſuſpirijs, pro ſalutari erant pœnitentia. Vidifti qui pro ſe, pro ſuis olim delictis in vberes lacrymas exceſſerint; vide modò qui etiam pro alijs facti cœlo ſupplices, & oratores.

Act. 20.
v. 31.

Habuit enaſcens Eccleſia Paulum, inter Apoſtolos vltimò genitum, eumque amauit vt Beniaminum, vt pupillam oculi. Et hic in lacrymas profuſus: crederes illi vni incubuiſſe aliorum omnium ſcelera, vt ea ſuo fletu, ſacroque imbre detergeret. Ita enim de ſe ipſe loquitur. *Per triennium nocte, & die non ceſſaui, cum lacrymis monens vnumquemque veſtrum.* Quem locum æquis oculis dum legit Chryſoſtomus, & æqua iudicij lance penſat; attonito ſimilis exclamat. *Ex quonam fonte tanta emanarunt fluentia, vt ex illius oculis lacrymæ?*

Vbi fontes omnes in ius quodammodo, certamenque cum lacrymis Pauli vocauit, putauitque ijs iam ceſſiſſe, & palmam dediſſe, tum ait. *Quenam fontem vis comparare cum his lacrymis? eumne qui eſt in Paradiso, qui irrigat vniuerſam terram? ſed nihil dices æquale.* Audet Chryſoſtomus torrente aureæ eloquentiæ, Pauli lacrymas fontibus omnibus anteponere, etiam vbertate fluendi, & palanti agrorum irrigatione. Nimirum in Paradiso ſurgentiſ Eccleſiæ, erant Pauli lacrymæ, quod fons ille è Paradiso in reliquam terræ ſuperficiem emanans.

Hic

Hic perenni rore, aquarumque exundantium fluxu, arentes terras irrigabat, & maligna sterilitate damandas donabat ubere fructuum copia: at Paulus hiantia peccatorum corda, & steriles animas opportuno lacrymarum imbri ita perpluebat, ut & herbescentem boni exempli viriditatem, & amœnos virtutum flosculos, & redundantes gratiæ, gloriæque fructus, in cœlum, in horreum æternitatis efferrent. Tanta in illis lacrymis, in illo fonte, imbrique vis fuit. *Portabat nimirum Paulus, manipulum fletus, & doloris: ut cum exultatione reciperet mercedem laboris; salutem animarum, quibus eæ currebant lacrymæ, fletusque effundebatur.* Sed hic, inquires, amarus est; qui si minus sapit, excipe quas olim fudit, bibitque lacrymas Sanctus Ignatius. Hic inter sacrosancta Missarum solemnia totus à tenero sensu pietatis colliquescere, totus in fletum resolui, & eo quidem ut non semel oculorum, & cœcitatæ periculum adierit, necessumque ei fuerit ut à Domino peteret lacrymarum frœnum, vimque laxandi cum vellet, aut coercendi, cum ita ad tuendas vitæ reliquias videretur. Poterat ille cum Dauide dicere: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei.* Vel ut habent septuaginta. *Exitus aquarum descenderunt oculi mei.* Habet nimirum inquit Ambrosius: *Habet hoc vis summi doloris, imò & amoris, ut cum lacrymis oculi quodammodo*

180 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
dammodo ipsi videantur descendere, eo quod tanta
vis lacrymarum sit, ut putentur oculi in fletu re-
solui, & in lacrymas effundi.

L. 3. de
Eccles. c.
24. Ad eam profusionem nos tacitè inuitat mani-
pulus, quem brachio circumferimus. Et prisca Sa-
cerdotes hac de causa sudario utebantur, nos mani-
pulo de quo Amalaricus. *Propter effusionem lacry-
marum tergendam fertur sudarium*, quod Beda
mappulam, nos *manipulum* dicimus. Eo usus Anti-
quis, & nobis erit duas ob causas, vna, vt excipiat la-
crymas, quas inter sacra mysteria, deuotio, piusque
animi sensus elicit.

1oel. 2. Altera, vt Ecclesiae ministros euocet ad socios ge-
mitus, ad singultus poenitentiae, ad lacrymas pro
peccatis populi vbertim effundendas. Est enim
iam inde à primis saeculis, & Prophetarum calamo
haec scripta Sacerdoti lex. *Inter vestibulum & al-
tare plorabunt Sacerdotes ministri Domini, & di-
cent: parce Domine, parce populo tuo.*

In Ps. 50. Parcet enim uerò, parcat lacrymis: sunt enim il-
lae veluti spongia ad eluendas vitae perperam actae
maculas. *In codice*, inquit Chrysostomus, *scripta
sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorum lacry-
mae tuae sunt. Effunde lacrymas, & poteris ea delere.*

Malach. 3. v. 2. *Sunt lacrymae herba caelestis illius fullonis, quae ve-
stes Seruorum suorum deturpatas à sordibus quotidie pur-
gant.* Ita Augustinus sua benè doctus experientia.
mo. *Sunt*

Sunt lacrymæ, vt eleganter Petrus Cellensis, nau-
 fragium vitiorum, portusque naufragatorum. A ^{L. de pu-}
 tuis peccatis, ceu elatis, ac tumultuantibus vndis ^{nibus ca-}
 tibi videbaris naufragium facturum, & vero fecisses, ^{12.}
 nisi lacrymarum eluue, ceu meliore naufragio, il-
 lud ipsum scelus obruiffes.

Sunt denique lacrymæ pro baptifmo altero, quo
 maculæ iam inde à primo vitæ liminæ contractæ
 detergantur: ita immanem illam Petri labem, in-
 fanda periuria, & abnegati per summum nefas Do-
 mini, illatamque cælo iniuriam eluerunt illæ ipfæ
 lacrymæ. *Fœlices, inquit Leo, fœlices, Sancte Apo-* ^{ser. 9. de}
stole, lacrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam abne- ^{Pass.}
gationis, virtutem sacri habuere baptismatis.

Non illius tantum, quod in aqua peragitur, sed
 etiam, quod stupeas, eius, quod fuso sanguine perfici-
 tur. Non paterer è calamo meo in chartam efflue-
 re propositionem illam, nisi pro ea vadem, ac spon-
 forem haberem D. Chryfostomum, qui quot ore
 syllabas, tot orbi voluit sacratoris eloquætiæ fontes.

Hic pro aurea facundiæ suæ licentia, lacrymas
 pœnitentis animæ cum baptifmo sanguinis cõpo-
 nit. Da mihi hominem aliquem in quem confluxerit
 omnis ea peccatorum eluuius, quæ vniuerso spar-
 sa est, is eam effuso, Christi causa, cruore, vitaq; per
 supplicia extorta, detergere potest: tanta vis in san-
 guine, sanguinisque baptifmo vel ipso cælo Iudice.

Dicamne peccatori lacrymas id esse, quod Mar-
tyri suus est sanguis, dicam enim uero. Dicam, in-
quit Chrysofomus, tibi quid ualeant lacrymæ; at-
tende diligentius. Quid Martyribus maius, qui ani-
nam suam ponunt pro amico suo? grandis gloria
martyrum. Martyres effundunt sanguinem, pecca-
tores effundunt lacrymas. Meretrix illa non fudit
sanguinem, sed fontes lacrymarum profudit, & de-
leuit peccata sua. Et hæc de piarum mentium lacry-
mis, quibus calamus meum imbuit manipulus
 Sacerdotalis, pietatis, ac commiserationis insigne.

§. 5.

Stola Immortalitatis.

VBi stolam sibi circumponit sacris ordinibus
 initiatus, ita superos, Deumque compellat.
Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam
perdidi in præuaricatione primi parentis. Natura,
 Deusque in prima uniuersi molitione hominem
 ediderat à corpore omninò nudum, probè tamen
 ab innocentia, ceu veste, stolaque tectum.

Ab hac erat illi amœna sedes, ea propè beata Pa-
 radisi regio, in qua molles auræ, zephyri lenes, pu-
 rus, & defecatus aër; blanda omnia, & amabilia.
 Nihil erat quod corpori graue, & noxium, quod
 valetudini, vitæque immortali iniurium appellere
 posset. Hæc bona Adamo dederat orbis infantia,

tota

tota lactea, doli, malive nescia, in qua quamdiu hæserit incertum.

Beatus Ephræm eo labitur, vt velit fœlicem illum innocentia statum, vnum tantum diem durasse; creatus enim homo die veneris hora nona matutina, Paradiso pulsus hora tertia pomeridiana, qua & peccauit: breuis sanè, modicaque voluptas: vna dies, quæ & hominem fœlicem vidit, & miserum luxit; Paradisi colonum, & hospitem habuit, & exulem, extorremque emisit.

To status credidit Adamum altero à creatione die, id est sabbatho peccasse, & amœna regione depulsum. Pererius Paradisi Dominum & cultorem facit ad octo dies, quibus tenuit innocentia, tum octauo peccati reum, & suæ sedis exulem.

Alij quadraginta dies numerant: vt quia lapsis deinde sæculis secundus Adam in deserto fuit quadraginta diebus, dicatur & primus tanto temporis interuallo in Paradisi delitijs fuisse. Alij moram faciunt longiorem, & ducunt in annos: volunt enim tot annis Adamum in Paradiso fuisse, quot in terris Christus, adeoque annis triginta tribus, eoque amplius.

Hæc sententiarum Authorumque inter se pugna facit vt res adhuc sub lite sit, & in alta nocte: Interea dum aspiret dies, certiorque lux veritatis affulgeat, media gradiamur via, dicamusque quod
vero

184 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
vero propius est, Adamum octo diebus in Paradiso
fuisse.

Addamus deinde, quod extra controuersiam est:
peccato illi adhæsisse infana pœnarum monstra,
statim enim eum inuasit labor, sudor, soli maligni-
tas, morborum infanda cohors, mors denique ipsa,
ultima miserabilis vitæ meta, & centrum malo-
rum omnium.

Cum ab innocentia suus esset Adam, & Dei, nec
morbum de nomine nouerat, nec mortis telum:
illum è corpore velut mali officina peccatum euo-
cauit, & hanc Deus in orbem inuexit: sensit enim
illud Dei vindicis fulmen, *Puluis es, & in puluerem
reuerteris*. Ab eo cessit concessa vitæ immortalitas,
& constans beatoris æui tenor, & successit amara
mors, & inconstans, ac varia morborum eluuiæ;
quæ vitam vel miseram facit, vel omninò perdit.

Et quia tanti mali, & auitæ cladis meminit Sa-
cerdos, optatque qua potest, in pristinum gradum
restitui, supplices cœlo manus extendit, oratque.
*Redde mihi Domine stolam immortalitatis, quam
perdidi in prauaricatione primi parentis, & quæ illi
prima fuit, posterisque omnibus prima esse debuit.*

Vbi adolescens ille Prodigus abiit in regio-
nem longinquam, & ab ea qua luxuria, qua fame,
qua miseris exesus, ad se, ad parentem redijt, ab illo
L. 15. audijt: *citò proferte stolam primam*. Eam nimirum
abiecerat

abiecerat infœlix adolescens, paternæ substantiæ, bonorumque mirum quantum prodigus: immemor iniuriæ, memor clementiæ, paternæque commiserationis iterum, iterumque ingeminat illud bonus parens. *Citò proferte stolam primam.* Quæ sit illa? ne crede eam esse vnâ, qua corpus mortale tegitur; sed & aliam maximè qua immortalis ornatur animus; qua summam apud superos inuenit gratiam.

Eam è terris in cœlos ipsos dum efferret Christus, à superis omnibus, à beatarum sedium accolis excepit illud. *Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra? iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine virtutis suæ.* Quis ille si quæris, disces ex Augustino. *Hic est, inquit, ille candidus, & roseus, hic est ille, qui non habuit speciem, neque decorem. Infirmus in laqueo, fortis in spolio; vilis in corpufculo, armatus in prælio; fœdus in morte, pulcher in resurrectione: candidus ex virgine, rubicundus in cruce; fuscus in opprobrio, clarus in cœlo.*

Si rursus quæris vnde ea species, ea lux, quæ sidera vincat, quæ superos omnes atronitos habeat? intelliges esse à stola immortalitatis, quam deuicta morte, calcatis inferis induerat. Si denique cur victi inferi? cur ad pedes abiecta mors? audies, quia *lauit in sanguine vne pallium suum, & stolam suam fuso cruore diluit.*

A a

Erat

Erat ea stola mortale corpus, quod ab immenso illo sanguinis profluio immortalitate donatum est, erat *pallium Ecclesia, quam corpori suo iunxit*, inquit Isidorus vt esset sine labe, sine macula, sine ruga, & quam aliquando immortalitati reddet. Eam dum expectat, & piè ambit Sacerdos, lauet & ipse in sanguine vultus, in sanguine Christi pallium suum, & ab illo vitam hauriet, & stolam quam petit, immortalitatis.

§. 6.

*Cingulum Castitatis.*Ad
Ephes. 6.

HÆc olim forti mente, martioque calamo ad Ephesios Paulus. *State accincti lumbos vestros.* Nimirum iam inde ab ipsis Ecclesiæ cunis, primaque infantia, bella moueri sensit, aduersaque vidit agmina; in quæ ne inermis, & imbellis incurreret Christianus miles, arma cudi, atque expediri iussit, & sua quemque statione consistere. *State*, inquit, *accincti lumbos.* Hæc prima sacræ militiæ lex, in eam quisquis venit, ne sese terris abijciat, ne segnis, lentusque sedeat. Sed stet in pedes.

Imperatorem stantem mori oportere censuit ex Antiquis non nemo; ego vero christianum militem & stantem viuere, & stantem mori oportere verius dixero; & certè etiam dixit Apostolus.

Ne quis porrò animo proiectior, eam stationem detrectet, ex eoque damnare audeat, quod hosti
obuia

obuia sit, quod periculis, aduersoque ferro pateat: arma, cingulumque producit magnus in Christi militia heros, & generosus Athleta Paulus: illudque ab eo accipit Sacerdos sacris operaturus, vel ut in hac via mortali peregrinus, vel ut cœlestis sponsus, vel denique si mauis ut miles, ut Christi pugil futurus.

Hinc illæ voces plenæ animi, ac pietatis: *Præcinge me, Domine, cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis: ut maneat in me virtus continentia, & castitatis.*

Quamdiu in hoc orbe pedem figis, terra tibi exilium, patria cœlum est, in hoc tendis per auia, & inuia, per ardua locorum, ac difficultatum, quas ut superes cingulo opus est.

Certè ex diuino nutu, ac præcepto Hebræus eo usus fuit, cum ex arido Ægypti solo, durâque seruitute excederet in terram Chanaan, terram lacte, & melle manantem: Tum enim audiit diuinum illud oraculum. *Renes vestros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus.* Exod. 12. v. 11.

Quisquis hinc agis, & hunc aërem spiras, si nescis, terra tibi Ægyptus est, sitiens & arenosum solum, extorris, & exul regio, in qua longa seruitute, durisque laboribus exerceris. Egredere ex Ægypto, elabere ex his vinculis, teque patriæ meliori, id est libertati, & cœlo redde, utque reddas, accinge lum-

188 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
bos tuos, & baltheum vt peregrinus indue, imò si
voles, etiam vt sponsus.

Inter varios ritus, quos olim in sponsis spectauit
Antiquitas, morum, fideique magistra, hic etiam
fuit, vt noua nupta cingulum gestaret, eoque probè
cingeretur: nec vlli illud soluere datum est, nisi
marito, ipsâ nuptiarum die, toro coniugali: quo
primum solui virgineus pudor, & marcescere in-
noxia ætatis flosculus; quem hætenus intactum,
illibatumque strinxerat, seruaratque cingulum,
insignis castimonie certissimum argumentum.

Habet in eo ritu, quod legat, atque imitetur
Clericus accinctus cingulo castitatis. Legit in eo
diuinæ bonitatis inclinationem, portentumque
caritatis, à qua eo sese abiecit altissimum Numen, vt
pusillæ homuncionis vnus animulæ sponsus esse,
& dici vellet, & quidem sponsus sanguinum: nec
enim illud nomen sibi fecit, nisi effuso per atrocis
supplicia, sanguine: & illud est quod in ijs spon-
si typis legere, quod amare debet anima, Christi
sponsa.

Habet & illud quod imitetur, arctissima cingu-
li, id est castæ mentis, vincula, arrham amoris, si-
gnum datæ, & acceptæ fidei, quam nulla manus
tangere, nedum soluere audeat. Hoc cingulo teneri
voluit Deus tribum Leui, quam sibi præ cæteris sa-
cram, & sponsam elegerat, vel ipso nominis indicio.

Leui

Leui Hebraicè idem est, quod *electus* vel *assistens* Deo, vel denique, quod *mauelim*, *Leui*, est *meus*. Hæc enim omnia iactat vnum idemque nomen, quod non aliquo linguæ lapsu, hominumque instituto inditum crede, sed singulari Numinis prouidentia, quæ in nominibus ludere amat, & futuris bonis præludere.

Audijt illa tribus electa, assistens, Deique tota, à singulari studio castitatis, quæ in illa eminere debuit: imò & legi.

Erat Rationale Sacerdotis duodecim gemmis illustre, & in singulis singula tribuum nomina, affabre incisa, atque vt cætera taceam; *Leui* nomen capiebat eximia Smaragdi vnus area. Quæ enim potius?

Valeriano teste, Smaragdus symbolum est castitatis, vt qui nec venerem, nec libidinem patiatur. Ferunt enim eius esse naturæ, vt si quis eum gestet, & veneri vacet, illicò disrumpatur, & pereat totus: tantum illius odium etiam in lapide, gemmâque sensus expertè, imprimere natura potuit. Atque vtinam in ijs impressisset, quos venire voluit in sortem *Leui*, nobilem Clerum, Deique hæreditatem: tum enim conueniret quam optimè idem nomen *Leui*, electus, assistens, Dei totus. Erit autem is à castitate, à qua illi inscribet Deus, *meus es*, & meum tibi appingetur nomen.

Aa 3 Fuit

Fuit ille cœli ludus: viros ab insigni virtute illustres, in diuini nominis communionem asciuit. Dauidi quondam in vxorem cesserat Michol ex Saulis placito, verum vt varia regum studia, dubiusque fauor, contra pacta, legesque coniugij, filiam suam alteri viro tradidit, cui nomen *Phalti* filio *Lais*; postea verò inclinata in Dauidem meliore fortuna, *Isboseth* in eo parente æquior, sororem suam Michol Dauidi reddi voluit. *Tulit eam à viro suo Phaltiel filio Lais, sequebaturque eam vir suus plorans vsque Baburim.* Hęc est summa, & breuis historiæ series, in qua Sancti Patres, qui omnes Scripturæ apices explorant, studiosè quærunt, cur primum ille cum vxorẽ acciperet dictus *Phalti*; cum vero eandem Dauidi redderet, *Phaltiel* appellatur? *Caietanus* ait: *Phalti* quidem, vt *Sauli* cederet, accepisse Michol in coniugem, ab ea tamen omninò abstinuisse, & intactas, illibatasque seruasse tori leges.

Quæ continentia castę mentis, ad eò superis omnibus, Deoquẽ placuit, vt ab illa venerit in consortium, partemque diuini nominis, & qui prius apud mortales *Phalti* vocabatur, apud immortales *Phaltiel* audiret: quod ad summam continentię laudem facere videtur. Ita nimirum cœlo amabilis, imo adorabilis castitas, quam etiam agnouisse visus est Dauid, qui vt Posteros ad illius amorem accenderet; ita ore regio monebat.

1. Reg. c.
25. v. 44.

2. Reg. c.
3. v. 15.

Apprehendite disciplinam, vel vt alij : *osculamini filium*, vel quod omnium optimè ad meum institutum nonnulli vertunt. *Adorate virginitatem*. Quidni enim ei debeat adoratio, cui & ipsum Dei nomen conceditur? Sed cur, inquires, hoc vnum *el*, cur non alia nomina, quæ supremo rerum Moderatoriascripsit Antiquitas? res nõ vacat mysterio.

Hebræis augustum illud, diuinumque nomen *el* idem est ac *fortitudo*, & *victoria*. Hæc castitati manus, & palmas concedit: est enim ea fortis, & victrix, eoque fortior, qui aperto Marte, explicatisque copijs ferro, & igne vrbes edomat. Sponsorem habeo sapientem, cuius eæ voces. *Melior est pater* Prou. 16. *viro forti, & qui dominatur animo suo expugnatore urbium. Et omnis ponderatio non est digna* Eccl. 26. *continentis animæ.* Ab illo robore puræ mentis inualuit ille mos apud Romanos, vt si Imperator curru triumphali vectus, inter festiuos plausus, & acclamationes, inter spolia, hostiumque exuuias, occurreret vel vni virgini è Vestalibus, ei de via cederet. D. Hier. l. cont. Iouiniã.

Quod virginitatis robori, laureæque debebatur; maior enim illius triumphus, quam armorum, & seipse, carnemque indomitam vincere augustius est, quam hastatas acies, & inimica agmina subiugasse. Vt proinde mirum videri non debeat, si magnus ille Christianæ militiæ dux, & antesignanus, vbi suo militi arma parat, det cingulum, quo lumbos,

192 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
bos, ac renes, luxuriæ, venerisq̄ue sedem cingat,
obsideat, frænet, penitusq̄ue edomet.

§. 7.

Alba Sacerdotalis; ceu lorica Iustitiæ.

DVrandus, alijq̄ue Patres, qui Romanæ Eccle-
siæ mystas vestibus sacris, ceu armis regi,
muniriq̄ue volunt aduersus hostium incursus, al-
bam ijs concedunt pro lorica, seu camisia militari,
quæ corpus operit, ac velat. Neque verò improbari
potest ea vestium, & armorum allegoria, prius ta-
men quam probetur, præmittamus pauca de ma-
teria, de colore, quo nitet alba, oculosq̄ue spectan-
tium allicit.

Infælix Adam à peccato non tam corpore, quam
animo nudus, vt illius artus à mala conscientia tre-
mulos firmaret, pudoremq̄ue qui ijs spargi cæperat
Gen. 3. v. 7. obtegeret, consuit folia ficus, & sibi, Euæq̄ue coniu-
gi fecit perizomata, malo fortasse consilio, vt vi-
ridibus indutus folijs, vernantem ætatem testare-
tur: sed perperam: verno colore nitere non potest
ætas, quæ vel ab vno scelere marcescit. Et certè Ada-
mo, Euæq̄ue statim emarcuit: venit enim Deus
Gen. 3. v. 8. *ad auram post meridiem*, qua parte sol in occasum
tendit, vt vel ex eo occasum illis portenderet; &
v. 21. pro vernantibus folijs, *faceret eis tunicas pelliceas*,
has enim præ cæteris aptauit, vel vt extrinsecus
belluina

belluina veste vterentur, qui intrinsecus belluinos animos admiserant, vel vt in veste mollitiem, luxumque fugere docerentur, vel quod malim, vt è pellibus mortuorum animalium, & ipsi mortis admonerentur.

Sacerdoti qui nouum hominem induit qui secundum Deum creatus est, alia Diuorum nutu parata vestis, eaque non è pellibus, sed è lino. *Quod*, vt ait venerabilis Beda. *De terra procreatum, longo iam exercitio, suum peruenit ad decorem, idèoque candidissimam castæ mentis mortificationem designat.*

Lanea vestis è carne gignitur, linea de terra virgine, hæc aris nascitur, illa haris innutritur, & ex animali mortuo detrahitur; ideoque minus est apta sacris vsibus, ac Sacerdotibus, quorum vita nullum habere debet cum carne commercium, nihil *mortuum sapere*, vt piè, doctèque aduertit Beda. Et hæc ^{*L. 3. de taber. c. 8.*} de materia per transfennam attigisse suffecerit, vti & pauca de colore subiecisse.

Est ille candidus, & niueus, index candidæ & sinceræ mentis, testis lætitiæ, exultationis, imò & beatitatis. Ita quondam eo colore sua vestimenta tingi voluit Seruator optimus, cum in monte Thabor, *resplenduit facies eius sicut sol: & vestimenta eius facta sunt alba sicut nix.* ^{*Math. 17.*}

Ita deinde cælestes genij ad sepulchrum Magdalænæ pro Domino sollicitæ sese obiecerunt, vt eo

B b

candore

candore luctum, atramque vestem monerent esse deponendam. Ita denique ab eadem cœli niue

Apo. 7. candescere voluit Agnus puras illas, virgineasque mentes, quas D. Ioannes in excessu vidit stantes ante thronum, & in conspectu Agni amictas stolis albis: quas enim aptius induerent beatitatem iam consecutæ? certè si in hac mortali vita, dies cæteris foeliciores calculo albo signari placuit, non displicebit eodem colore tingi æuum omne beatitatis.

Et ista de colore Albæ Sacerdotalis dicta velim, vt mysta cum eo simul assumat candidos mores, exultantes animos, & gestientes spe præconceptæ iam beatitatis. Quod si ab illa niuæ mentis lætitia, etiam ad luctum aliquem rapi te velis, & in Alba Saluatoris tui opprobrium videre, ac lugere; non ero ab eo alienus, facileque patiar te Alba indui, vt recurat animo vestis alba, qua per summum nefas, ac ludibrium infanus Herodes Christum, vt amentem militari turbæ obiecit irridendum: sic enim etiam venies in partem illius ignominia, in quam eò loci ac temporis Dei filius, cœli honos, ac delicia visus est incurrisse. Sed quia hæc Alba, apud Antiquos etiam audit, militaris camisia, ab ea calamum alio duci permittes, & ad castra, sacramque aciem detorqueri.

Vbi sacre militie tyronem cingulo Paulus astringit, tum loricam expedit, eamque Iustitiæ, ac æqui-

tatis

tatis, qua pectus, cordis, & vitæ sedem inuniat, hostique reddat imperium: *state, inquit, indui lo-* Ad E-
phes. 6.
v. 14.
ricam Iustitiæ. Vlpiano *Iustitia, est constans, & per-* L. Iusti-
tia D. de
Iust. &
Iure.
petua voluntas ius suum cuique tribuendi. Est illa virtus decus, & ornamentum humanæ mentis, domiciliumque in voluntate fixit, illamque suo quasi pondere eo inclinât, ac trahit, vt quod ratio, quod æquitas, & iura postularint, id cuique ex recti, bonique lege concedatur.

Eam Iuris periti partiuntur in commutatiuam, distributiua, legalem, & si pateris, etiam vindicatiua.

Commutatiua est, quæ priuatum cum priuato ita necit, vt suum huic, & illius cedat.

Distributiua Rempublicam spectat, & capita, fontesque publicæ beneficentiæ ita dirigit, vt non fluant in immeritos. Et hæc maximè cadit in viros Principes, Iudices, ac Magistratus.

Legalis ciuem cum Republica ita iungit, vt illius bonum velit, ac procuret, tanquam illius pars, membrumque magni corporis.

Vindicatiua animaduertit in delinquentes, & æquam sceleri pœnam constituit.

Hæ partes Iustitiæ, hæc Virtutum seu præsidia, seu ornamenta, quibus sacratoris disciplinæ milites, duces, Pontifices decorari vult Apostolus. Et certè meritò: sunt enim ijdem & Ecclesiæ Princi-

176 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
pes, & totius populi Iudices, quibus eo nomine vel
maximè conuenit Iustitiæ ratio, atque æquitatis,
cuius leges hîc describemus.

PRIMA IUSTITIÆ LEX.

Commune bonum spectet Iustitia, neque sese
angustis quibusdam limitibus contineri pa-
tatur; sed effundat quaquauersum, & omnes om-
nino complectatur.

Huius legis, & æquitatis symbolum aliquod
agnoscit, & amat D. Ambrosius in Euphrate. Ex
amœna Paradisi sede in arentem reliquæ terræ su-
perficiem effluxere quatuor omninò flumina, Gan-
ges, Nilus, Tigris, Euphrates; quibus quatuor præ-
cipuarum virtutum hieroglyphica volui credit:
flumina, inquit, ista, quatuor quedam sunt fluentia
virtutum. In Gange Prudentiam, in Nilo Tempe-
rantiam, in Tigri Fortitudinem, in Euphrate Iu-
stitiam laudat, & commendat.

L. de Pa-
radiso c.
9.

Tum deinde hanc inijcit quæstionem, cur tri-
bus illis fluuijs certæ describantur regiones, quas
alluant, & fœcundent; Euphrati verò nulla præ-
scribatur terræ plaga, solum omninò nullum, quod
præterfluat, & suis aquis imbuat? Scriptura teste
Ganges Indiam, Nilus Æthiopiam, Tigris Syriam
lambit: at de Euphrate altum in sacris paginis silen-
tium. Quæ causa?

Ne crede id casu factum, ne suspicare è Moyfis
calamo

calamo excidisse: & certè si excidit, amabili Dei prouidentia dicetur excidisse, vt in eo pulcherrimæ virtutis imaginem expressam agnosceres, & antiquum aliquod Iustitiæ monumentum.

Iustitiam inter, aliasque virtutes hoc interest, quod hæc vni quodammodo supposito suo studeant, vni seruiant, & consulant: at Iustitia alijs vacat quam maximè.

Prudentia dicat, quid tibi, in quaque occasione faciendum, quid sequendum, quid fugiendum.

Temperantia, iram, & libidinem, aliosque insolentes animi motus, æstusque regit, ac coercet.

Fortitudo timorem expellit, & nimiam abiectæ mentis demissionem erigit, ac sustinet. Itaque à Prudentia, Temperantia, Fortitudine vni tibi est benè: sed à Iustitia, alijs quam optimè; neque enim teipsum, tuumque bonum hæc attendit, sed aliorum iura, commoda, facultates aspicit, & tuetur; atque à se quodammodo abit, vt in alios transeat, eorum saluti, incolumitati, bonoque prospiciat.

Ne verò vni mihi sit fides, iuuat audire quid de ea sentiat, quid loquatur Ambrosius. *Euphrates*, inquit, *Latinè fœcunditas, atque abundantia fructuum nuncupatur; præferens quoddam insigne Iustitiæ, quæ omnem pascit animam. Nulla enim virtus abundantiores videtur habere fructus, quam equitas, atque Iustitia, quæ magis alijs, quam sibi prodest, utili-*

198 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
tates suas negligit, communia emolumenta præponens.
Quod ne cuique dissonum, & abhorrens videatur, rationem aliam subnectit, discrimenque nobile.
Quia, inquit, ubi prudentia, ibi & malitia; ubi fortitudo, ibi iracundia; ubi temperantia, ibi intemperantia plerumque est, aut alia vitia sunt. Vbi autem Iustitia, ibi concordia virtutum est cæterarum.

Hæc suavi quodam eloquentiæ fluxu in Iustitiæ laudes deriuauit Ambrosius, è quo illud ad mores, vitamque benè componendam accipis, quod prima Iustitiæ ratio, æquitatisque officium sit, publica iura, commodaque priuatis anteferre; nec vnum spectare sed multa. Ad hanc æquitatis normam aliusit nomen *Rabbini*, quod populi Doctores, controuersiarum arbitros significat. *Rabbi* enim Hebraicè, id est *multus*, à radice *raman*, hoc est multiplicari, quod Doctor, & Iudex quodammodo multiplicari, multus esse debeat, vt ab illo multis benè sit. Et hoc quidem ex Iustitiæ lege.

Sed est magna huius sæculi labes, ac macula, suis ferè quisque commodis studet, nec publicis indulget, nisi aliquid in rem domesticam, fortunamque augendam deducere posse videatur: quisquis is est, nouerit se à prima recti, iustique regula discessisse.

SECUNDA LEX IUSTITIÆ.

Est & altera Iustitiæ lex, quæ ferè è prima nascitur. Ea est eiusmodi; ne in foro, in iudicijs, in

in onerum, ac beneficiorum distributione vlla personarum ratio habeatur.

Hanc æquitatis regulam inclamat omnis ætas, humana, diuinaque iura loquuntur. Hoc Israël quondam positum in mandatis. *Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis et magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est.* Deuter. 1. v. 17.

Antiquis oculus Iustitiæ symbolum fuit, quod huius, & illius magna foret consensio. Est oculus speculum naturæ, res sibi obiectas exhibet, & animo reddit earum species, ac simulacra; quæ vt fideliter referat, amat certam in obiecto distantiam, si enim hoc nimium remoueri contigerit, non videtur; & contra, si nimis propinquum, si oculo imminens fuerit, non percipitur. Vult nimirum oculus sibi conuenientem, & æquam in rebus obiectis distantiam; quam nisi dederis, nec tibi eas videre, atque intueri dabit.

Quod oculo, hoc & Iustitiæ. Noscere voles cur quandoque & sæpius caliget Iudicis oculus? cur ex vero, bonoque oblatas sibi causas, & diuitum, pauperumque iura non referat? cur in vno beneficus, liberalis, prodigus; in alio parcus, auarus, sordidus? hæc in luce est ratio.

Pauperes à Iudicis oculo longius absunt, quam vt videri possint; diuites autem propius adsunt, & incumbunt, quam vt & ipsi percipi queant, hinc cæcutit,

200 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
cæcutit, atque aberrat oculus, ipsaque ratio, amor-
que ab æquo deflectit. Nec mirum: *ubi enim er-
rat oculus, ibi errat affectus*, inquit Ambrosius. Ne
porro hic, aut ille erret, Deum audi hæc præscriben-
tem. *Nulla erit distantia personarum, ita paruum
audietis ut magnum, neque accipietis personam, quia
Dei iudicium est*, non hominum, Dei enim vices
gerit, qui in throno iudicaturus sedet: & quia ut re-
cte sapiens. *Cognoscere personam in iudicio non est
bonum*. Rationem hanc adijcit D. Bernardus, *qui
cognoscit in iudicio faciem, à facie Dei stare non po-
terit*. Ideoque benè monuit Ægidius Diaconus in
libro de regimine Principis. Ne hic specularis esset,
sed opacus.

*Prou. 24.
v. 23.*

*L. 1. de
confider.*

Specularis est, qui speculi in morem facies in-
tuentium excipit: opacus est, qui nullius ora, vul-
tumque in se imprimit, exprimitque; Et is debet
esse Princeps, Iudex, & fidelis dispensator benefi-
ciorum Dei: apprimè opacus, qui nec diuitis, nec
pauperis imaginem sibi apprimi patiat, nec ab
hac, aut illa à sua statione dimoueri. Ut eam æque
mentis constantiam assequatur, meminerit se sem-
per esse sub oculo supremi Iudicis, & illo spectante,
consultandum, deliberandum, statuendum esse;
quia Dei iudicium est; in quo nihil esse potest alic-
num, nihil abhorrens ab æquitate.

Audio Constantinopoli, eo loci ubi Principes
Prouin-

Prouinciarum ius dicunt, superne videri Imperatoris suggestum, è quo veluti per cancellos spectare, & audire possit, quid rerum in Camera agatur. Ex qua persuasione fit, vt qui iuri dicundo præfunt, semper anxij, trepidique consistant, quasi in oculis, & auribus Imperatoris constituti. Si ad continendos animos, & æquam Iustitiæ lancem tantum afferre potest imminens vnus Principis etiam mortalis, oculus, quantum æquitatis accedere poterit, si Iudicis oculo, auribus, animo, semper incubuerit, vigil, apertus, explicatus diuinæ mentis oculus, in cuius luce, soleque patescit forum omne, explicantur lites quantumuis obscuræ, & intricatæ, aperiuntur consilia, ac iudicia, & quisquis est occultus sensus animorum? Et hæc de oculo Iustitiæ; erit enim fortasse non nemo, qui eam cœcam esse malit, quam malè oculatam. Et vero maiores nostri Iustitiam pinxere virginem velatis oculis iusta lance omnia ponderantem: cuius moris æmuli Thebani Iudicum suorum imagines in foro absque manibus & oculis conuiuentibus effinxere. Conuiuent oculi, ne in eos admittantur æternæ illæ phalæ, hominum ora, vultusque à quorum intuitu conuiuere, & annuere solet animus, & à recta semita discedere.

Sunt deinde sine manibus, ne vel munera capiant, vel ijs subdolè capiantur. Is enim solus, au-

Cc

thore

202 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
thore Themystio : *Verus est Iudex, verus Princeps,*
qui auro est inexpugnabilis : & qui, vt ait Bion Phi-
losophus, studet è magistratu discedere non ditior,
sed clarior.

Quo in genere nostro seculo illustre fuit exem-
plum Thomæ Mori Iudicis æquissimi, Inuictique
Martyris. Huic olim vidua, cui litem adiudica-
rat, obtulit poculum aureum, accepit ille quidem,
sed vt erat ingenio facili, ac faceto, illud vino re-
plens ei præbabit, ac reddidit.

C. 3. vi.
12. eius.

Ita nec aurum tenere, nec auro teneri potuit in-
corruptus Iudex, cui ius ipsum & vna æquitatis ra-
tio pro auro, & pretio fuit. Et talis esse debet, inquit
Petrus Rauennas, Iuris minister, vt in eius manu
nullius authoritate personæ titubet, aut vacillet libra
Iustitiæ, nullo pondere sese deprimi, vltra quam
oporteat, patiatur.

In Epi-
stola qua-
dam.

TERTIA LEX IUSTITIÆ.

EA est, vt non personæ, non dignitatis, non
potentiæ, non fortunarum ratio habeatur :
sed ne sanguinis quidem, & amicitiae eorum, quos
nobis natura coniunxit, & caros fecit. Plus enim
tribuendum est iuri, quam sanguini ; huius æquita-
tis legem tum in Deo rerum omnium moderato-
re, tum in Christo supremo mortalium Iudice, ac
Sacerdote videamus. De illo cecinit olim Propheta
regius, *misericordiam & veritatem diligit Deus.*

Pf. 83. v.
12.

In

In Hebræo legimus *femes Vmaghen Iehoua. Sol, & scutum Deus.*

Componitur Deus cum sole, ac scuto, & certè quam aptissimè. Sol ille aspectabilis orbis oculus, ex æquo surgit, lucet, calet, ardet omnibus, etiam impijs, nefandis, sacrilegis, quos cœlum odit, ac detestatur; scutum vero non modò caput tegit vt galea, non pectus tuetur vt thorax, non crura velat vt ocreæ, sed quaquauersum flectitur, ad omnium membrotum tutelam, & incolumitatem. Eum se mortalibus ostentat Deus factus omnibus quod orbi sol, quod militi scutum, nam & malos à seque auersos perfundit tamen beneficentiæ suæ radijs, & suo præsidio tuetur, si fortè resipiscant; & suaues, atque amicas diuinæ Iustitiæ leges amare, ac timere discant.

Eandem æquitatem & prouum in omnes affectum Christus ostendit: visus enim D. Ioanni in medio candelabrorum aureorum, id est Ecclesiarum, quæ sunt veluti candelabra aurea in domo Dei. In horum medio consistit ac hæret, vt omnibus communis sit, & ad nullum accedat propius, à nullo longius recedat.

Eandem æquitatem aperit illud eloquium, quod Seruatori iam inde ab auitis sæculis inscripsit Dauid, *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Cur, inquires, secundum Melchisedech, non

204 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
autem secundum Aaron? ista ad rem meam ratio
facit. Quia vt Melchisedech nullo cognationis tan-
gebatur affectu, vtpotè dictus *sine patre, sine ma-
tre, sine genealogia*: ita & Christus nullo sangui-
nis sensu poterat commoueri. Et hînc quoque fa-
ctum, vt sicuti qui nullo trahuntur affectu, dicun-
tur illi è lapidibus, è rupibus, è saxis verius excisi,
quam cæterorum hominum more, viaq; progeniti.

Virg. *Genuit te cautibus horrens
Caucasus.*

Ouid. Et. *Natus es è scopulis*, canebant olim Vates: ita
Christus ab Isaia dicitur è petra nasci. *Emitte*, in-
quiebat olim cum alto gemitu, *Agnum Domine
dominatorem terræ, de petra deserti*: de petra
emittitur, quia expers amici sensus, expers affe-
ctus, quem vitiosa natura cuique nostrum ingene-
rat: solo rationis ductu, sola patris æterni volunta-
te, trahi se finit, vt in hunc potius quam in illum
diuinæ gratiæ fontes, cœlique beneficia diducat.
Quod satis, superque patuit, vbi de Ecclesiæ capite,
de summo Præsule, ac Pastore quæstio incidit, eam
dignitatem superis æmulam, imò & inuidendam,
naturæ non dedit, & consanguinitati, sed Petro,
quo cum nulla illi erat sanguinis communio.
Ita fecerat olim Moses Israël's Legislator, & Prin-
ceps, cum enim sibi vita, officioque cedendum vi-
deret, Principatum commisit Iosue, qui erat ex alie-

na

na tribu, scilicet Ephraim, Pontificatum vero non in duos filios, quos ei natura dederat, sed in Aarone[m] transtulit, *Vt sciremus*, inquit D. Hieronymus, *In c. 1. Ep. ad Titum.* *Principatum in populos, non sanguini deferendum esse, sed vitæ.* Secus omninò fit hoc quo spiramus æuo, plerumque enim officia, beneficia, dignitates, sanguini conceduntur, non vitæ; & qui plus æris habet, quod in patronos effundat, & malè prodigat, ille opima beneficia inuenit, & in Crucifixi patrimonium inuolat; contra quod ratio pugnat, & Sanctorum Patrum veneranda authoritas, è quibus (ne omnes sequar) exstat illud Diui Gregorij Nazianzeni oraculum, dignum cedro. *Sacrum imperium, non fortune præda, sed virtutis præmium est.* *Orat. 3.* Et hoc Ambrosij: *Non generis nobilitas, sed morum eligatur gratia, & virtutum prærogatiua*, quia, vt diuinè ille ipse Præsul. *Præferenda est religio necessitudini, pietas propinquitati.* *Ea enim est vera pietas quæ preponit diuina humanis, perpetua temporalibus.* *L. 3. Ep. 25. In c. 32. Exod.*

Qui eam non præfert, sibi primum scelus accersit, suis cladem, Ecclesiæ ruinam, quod & summum est malum, & genus amentia[rum] intolerabile: Quia, vt verissimè S. Valerianus, *stultitiæ genus est alijs fecisse lucrum, & sibi parasse supplicium.* *Hom. 10.*

AB hac fuis vbiq̄ue erit animus, semper liber, recti, iusti q̄ue tenax, & si fractus illabatur orbis, impaudum ferient ruinae. Nescit enim timere, aut labi, quisquis iustus esse didicerit. Vt proinde iure meritissimo dixerit Simonides Philosophus. Virum iustum esse quasi cubum, qui ad omnem volubilis fortunæ motum, firmus, fixus q̄ue obsistit; non vertitur, aut voluitur, vt solet rota, ad omnem auræ sibilum, casum q̄ue inclinantis fortunæ. Sortitur eam constantiam, inuictum q̄ue arduæ mentis robur à momento, ac pondere legum suarum, quibus seipse confirmauit, & aduersus inconstantiaē tela, veluti lorica Iustitiæ induit; vt nulli cedat, nullius vim, incursum q̄ue extimescat.

De legibus æui sui, vel potius de hominum iudicijs, ac mollitie questus est olim Solon, rogatus enim *quid esset lex?* subiunxit. *Aranea tela*, si quid in eam leuiusculum inciderit, arctè retinetur, si quid autem grauius immissum sit, rescissa, penitus, fracta q̄ue telâ elabatur: nimirum aranæ tela implicatur, muscæ gracilis, non carnea elephanti moles.

Ita tum temporis, inquiebat sapientissimus Solon, Reipublicæ accidisse videbatur, debilitatâ iam, abiecta, ac prostituta Iustitiâ, legum vis omnis, & neruus fractus esse credebatur, si quis enim in leges peccasset, earum vinculis tenebatur, si modo leuis,
&

& nullius momenti homuncio foret, si Irus aliquis, & opibus, amicisque vacuus; at si potentior vnus aliquis, si amicorum gratia, ac fauore septus, si multo auri pondere grauior, excidebat ille è legum vinculis, nec ijs, quamuis esset reus, & noxius, teneri poterat, quia lex ijs erat, *aranea tela*. Verum hoc conuitium, hæc labes legibus inuri non debet; sed hominum vitio, ac maleuolentiæ ascribi: certè à natura, à ratione, à Deo alia planè legibus vis indita, alia viris iustis, & inuictis Ecclesiæ Præsulibus est firmitas.

Eorum exempla qui volêt, cõsulat antiqua sæcula, & primas nascentis Ecclesiæ cunas.

In illis legetur Nathan vnus aliquis, qui liberâ mente, voceque explicata Dauidi suum scelus in os obiecit, & leges æquitatis ac pudicitie fuso per nefas sanguini, violatoque toro opposuit: Legetur Azarias Sacerdos, qui Regem Oziam; Helias Thebites, qui Regem Achab; Ioannes Baptista, qui Herodem increpuit, iussitque immaculatas fraterni tori seruare leges. In his autem Chrysostronus, & Ambrosius duo Iustitiæ fulmina, ille Eudoxiam Augustam, hic Imperatorem Theodosium percussit, docuitque quantum interresset Cæsarem inter, & Episcopum, & quam iusta, infraactaque in magno Præsule in delinquentes seueritas. Et hæc olim Ecclesiæ decora, hi sacræ militiæ principes, quibus
similes

208 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
similes multos, imò & omnes esse vult D. Bernardus. Ita enim scribit ad Eugenium Pont. max. Eos amo, voloq̄ Præsides, qui Regibus Ioannem exhibeant, Ægyptijs Moysen, fornicantibus Phineen, Heliam idololatriis, Heliseum auaris; Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiatoribus Christum: Ecce, quam optat in ijs seueritatem, & in reos animaduersionem, quam neque purpura velet, ac tegat, neque sceptrum elidat, neque vis illa, & authoritas retardet, aut infringat.

Hos iustæ seueritatis aculeos in Petro, & successoribus agnoscit D. Ambrosius; quarit enim cur alijs Apostolis rete solum iacere, eoq̄ piscari datum est. D. Petro, eiq̄ vni præterea hamus in mari, in horto gladius concessus?

*L. 4. in
Luc. 5.* Pro Apostolis, quibus vltro iubente Domino explicantur retia, respondet. *Benè Apostolica instrumenta, piscandi retia sunt, quæ non captos perimunt, sed reseruant.*

Pro Petro autem, quia Præfulum est non solum reti peccatores illæfos, & incruentos capere, sed etiam pungere, & hami lingua, denteq̄ cruentare, cum ita fert necessitas, & ideo soli Petro permissum in horto gladium educere, ferire auriculam impij satellitis, eamq̄ rescindere; quia Prælatorum est, non tantum verbo, sed & ferro peccandi licentiam coërcere. Eo etiam vtantur in Petri sede successo-

successores, alijque Præsules cum opus erit, ne in eos iactetur illud, quod in insignem Hebræorum desidiam versum est. *Non est inuentus ensis, & lancea in manu totius populi, excepto Saül, & Ionatha filio eius.* Non est inuentus gladius Iustitiæ in manu Prælatorum, qui putrida, & noxia corpori membra resicaret; & hinc serpit, serpetque malum, & Ecclesiæ vniuersæ perniciem creabit.

Sed erit fortasse vnus aliquis, qui me ex eo arguet, quod nimia Præsules, ac Sacerdotes altissimos armem seueritate, mallent ipsi lenitatem, & illam ipse malim si ea se duci quis patiatur; at si hanc excutiat & violet, seueros animos, & iustè vindices appello, ac volo; Eos certè etiam voluit Heliæ Prophetæ magni discipulus parentis optimi & spirituum hæres Elisæus, qui id vnum ab illo petijt, *fiat in me duplex spiritus tuus.* Quis ille quæris? seueritas est, & lenitas: hæc poenitentes, & supplices excipit, ac sinu fouet vt pusionem suam blanda mater; illa rebelles, & insolentes arguit, ac ferit vt grauis censor, & iudex.

Hæc magnarum virtutum decora, Præsulumque ornamenta digito notauit Deus, vbi è maesta pecude iussit duas partes Sacerdoti reseruari, armum dextrum, & pectusculum. *Quid in armo nisi fortitudo signatur actionis?* inquit D. Gregorius: *Quid in pectusculo (quod amoris est sedes) nisi*

D d

paterna

210 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
paterna caritas figuratur? Et hæc & illa Sacerdotalis
est muneris, necessumque est, vt tam hanc, quam
illam in omni vita exhibeat: hanc quidem in fi-
lios, quos nutrit, & lactat vt indulgens piaque ma-
ter, illam in seruos contumaces, quos pro meritis
punit, vt seuerus pater, iustus iudex, & regali Sacer-
dotio, ac potestate donatus.

Erat enim & armus, cibus regius. Ita quondam
Samuele teste, & arbitro, Sauli datus armus in epu-
lum. *Leuauit enim cocus armum, & posuit ante*
1. Reg. c. 9. v. 24. Saul. Erat tamen magnum omnino discrimen in-
ter armum qui Sauli, & regibus appositus, & qui
Sacerdoti, huic enim cedebat armus dexter, quo pro-
debatur fortitudo, non ea tantum, qua alios vince-
ret, sed ea quoque qua seipsum, quæ longè maxi-
ma est: at Sauli datus est armus sinister, quia etsi
ipse regia potestate hostes superauit, subiugauitque,
ipse tamen à seipso victus fuit, nec sui victor, quod
genus fortitudinis sacrum est, non profanum: ideò-
que Sacerdoti maximè conueniens. Sed hæctenus sa-
tis de animi constantia, ac fortitudine, quæ Iustitiæ
cognata est, sociaque paternæ lenitatis; à quibus
ornatus Præsul audiet, quod olim Basilii magnus
apud Nazianzenum. *Duorum lapidum naturas imi-
tabatur: factus erat percutientibus adamas, dissi-
dentibus magnes.*

Hæc Gregorius de Basilio in oratione funebri:

Erit

Erit enim uero Basilius, erit, & quisquis est Præsul *Percutientibus Adamas*, ab animi robore, à constantia, inuictaque fortitudine indomitus, ferroque cedere nescius: at *disidentibus*, atque errantibus à via veritatis, eamque aspectantibus *magnes* erit, cuius influentijs & amica vi ita trahetur, ut in ouile Christi redeat ouicula palabunda, & perdita. Et hæc sint exuuiæ, hæc corona gloriæ, quam tibi portendit Alba Sacerdotalis, quam superinduis? ab illâ ad casulam venio.

§. 8.

Casula erit pro scuto fidei.

DVrandus, qui sacras mystarum vestes ad L. 3. Ra^o
tion. militiam, & arma detorquet, pro scuto fidei casulam, seu planetam obijcit.

Ego in præsentia in eius sententiam ibo, ut ex ea describam quod sit illud fidei scutum, quo Sacerdos armatus hostium tela, vel eludit, vel retundit, sibi que viam sternit ad victoriam, ad trophæa, ad lauros æternas.

Fuere Antiquis alia, atque alia fidei symbola. Theophylacto *fides est oculus*. Est oculus speculum naturæ, & fides oculus, est ac speculum quoddam diuinitatis: eam enim quamdiu in via sumus, tendimusque ad terminum beatitatis, fide, ceu oculo superiore, ac diuino percipimus, eiusque arcana, mysteria, & secretiora consilia penetramus, *Lucerna ps. 118.*

D d 2

pedibus

212 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis,
inquebat olim David.

Aliud fidei symbolum est manus, quæ apprehenditur vt tessera, & arrha fidelitatis: ita qui alteri manum dedit, fidem quoque dedisse censendus est. Ex eo fluxit solemnissimus ille ritus, vt qui Deo fidem addidisset, eius quoque nomen in manu, tanquam obuia, patenti, & explicata fidei tabula inscriberet. Ita, Isaia teste, fecit olim Hebræus cum in captiuitatem babyloniam foret abducendus: ne simul cum solo animum, religionemque mutasse videretur, Deuter. opt. ter max. nomen manibus incidit. *Hic scribet in manu sua, Domini sum ego.*

Ea scribendi ratio, fideique nota ab Hebræis ad Christianos longius emanauit. In primis Ecclesiæ initijs, cum efferueret studium religionis; æstualetque recens effusus Christi sanguis; fideles, quibus altior erat animus, certamenque pro fide iam præconceptum, candente ferro vel fronti, vel manui suauissimum, & amabile Christi nomen inscribebant: vt mihi author est Procopius, & ipse oculatus testis: Quæ fidei tessera, notaque religionis etiam peruasit ad Iapones extremi orbis incolas, quibus vsitatum, & solemne est, vel crucis notam, vel augustum Iesu nomen fronti imprimere, sic enatio æmula est auitæ pietatis.

D. Paulus in panoplia militis Christiani pro fidei

dei

dei symbolo scutum offert. *In omnibus, inquit, sumentes scutum fidei.* Et meritò pro scuto fides educitur, ducamus illud è veterum monumentis. Dum castra metaretur Israël, starentque tribus in quatuor acies diuisæ, singulis suum erat scutum, insigne fidei, symbolumque religionis, etiam nostræ, si Lyrano credimus.

Tribui Ruben pro scuto erat hominis figura in area, ceu campo rubro picta, & eminens. Ea iam inde exhibebat vestigium aliquod Incarnationis diuini Verbi, in qua duæ naturæ, diuina, & humana tot interuallis distitæ, nouo, & propè insolenti amoris prodigio in vnâ aeterni Verbi personam conuenere.

Tribus Ephraim in scuto taurum extulit in campo rubro, & cruento: & ille Christi patientis figura fuit: ductus enim vt noua caritatis victima, & in ara crucis, ceu area cruenta foedè pictus, crudeliter deformatus, & concisus.

Tribus Iuda leonem in scuto habuit sparsis iubarum comis in area, ceu campo viridi exultandum: & ille imago fuit Christi resurgentis: *vicit enim Leo de tribu Iuda*, & victor à morte, ab inferis redijt. Denique tribui Dan cessit Aquila, regia volucris, in area, seu campo candido expressa, & corona illustris: & illa symbolum fuit Christi ascendentis, cuius viam nescire se fatetur sapiens.

Pro. 20. Ignoro, inquit, *viam Aquilæ in cælo*, hoc est, vt vna voce Interpretes, *viam Christi in sublimem ascendentis*. Et hæc fuere scuta, quæ iactarunt olim quatuor illæ tribus inter cæteras facile Principes, & in ijs augusta fidei nostræ symbola: sed cur, inquit, in scuto expressa? hic est cardo propositæ mihi quæstionis; in qua id statuo, fidem nobis esse quod militi scutum: hoc corpus omne tegit, & immissa hostium tela excipit, retundit, ac frangit. Et hoc ipsum animo præstat fides, ideòque, inquit olim Paulus: *in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela, nequissimi ignea extinguere.*

*Ad E-
phes. 6.
v. 16.*

Quod ipsum præfago spiritu longè ante cecinit regius vates, ait enim: *scuto circumdabit te veritas eius*, & fides veritatis germana soror, imò si voles & ipsa veritas, à qua probè tectus, non timebis à timore nocturno: hoc est à spectris, & horrificis imaginibus, quæ plerumque somniantibus oberare solent; vel, vt vult Hieronymus, ab errore in fide, & hæresi, quæ timor nocturnus dicitur, quia lucem fugit, & noctem amat sibi concolorem; vel ab occultis insidijs, vt credit Euthymius: vel denique, vt alij, ab extremo iudicio; cui scenam aperiet nox concubia, adultæ tenebræ. *Dies enim Domini, quasi fur in nocte, ita veniet.* Et ab hoc tamen non timebis, quia fidei, vitæque tuæ comes timor, timorem illum, horroremque supremæ istius noctis expellet.

expellet. *Primus in orbe timor Deos fecit*, inquitabat ex Antiquis non nemo; qui vocem θεου αφο τῆ δεισι; id est à timore dictum voluit. Qui hunc Dei timorem à fide haurit, non timebit ille à timore nocturno.

Neque à sagitta volante in die. Seu illam esse voles vanam gloriolam cum Bernardo, seu diuina, & aperta pericula cum Chrysofostomo, seu amœnam ridentis fortunæ lucem cum Bellarmino, ab ea certè non timebis, quia *scuto circumdabit te veritas eius.*

Neque etiam *timebis à negotio per ambulante in tenebris*: seu illud cum Hieronymo credas esse pestem, luemque malignam in tenebris ambulantem, mœstoque funere singulas domos notantem: seu cum Chaldæo interprete, velis esse mortem, & mortalitatem, ab ea certè non timebis.

Imo neque *ab incurfu, & demonio meridiano.* Ex quo nonnullos inuasit ea opinio dæmonas esse qui manè, sub oriente luce; alios qui meridie, adultaque die; alios denique, qui vesperi, inclinata iam luce, nocteque homines impetant: vel alios esse qui perflent ab oriente, alios qui à meridie, & hi valentiores; ij fuerunt qui quondam euerterunt domum filiorum Iobi, & vna ruina eos oppresserunt: *In c. 1. Iob. v. 19.* flarunt illi à meridie, ita censuit Origenes, à quo ut discedam, dicam potius cum Euthymio dæmonem

nem

216 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
nem meridianum eum esse qui acediæ, & luxuriæ
præest: perculit ille Dauidem, & euertit magnum
illum heroem ipsa iam meridie, quo non solis
huius amicam, & innoxiam lucem immisit, sed
inimicas, noxiasque veneris, ac libidinis faces incen-
dit: si ijs diuinorum iudiciorum fidem, scutumque
timoris obiecisset Dauid, non eam ab illis cladem
perpessus fuisset; tu ne eodem demonio meridiano
incalescas, & pereas, sume in omnibus scutum fidei,
in quo poteris omnia nequissimi tela extinguere.

Illud certè sumere te docuit prima lux, quam
aliquando aspexisti. Apud Lacedæmonas erat vsu,
moreque gentis illius receptum, vt pueri recens na-
ti scuto deponerentur: forte vt iam inde ab illa æta-
tula, dieque prima martios, & ferreos haurirent a-
nimos, durisque laboribus assuescerent, dum eos
nascentes, non mollis anser, leuesque plumæ, non
cunæ graciles exciperent, sed rude ferrum, scutum-
que militare, quod deinde adulta iam, ac pubescen-
te ætate Lacænæ mulieres, quarum decus, & elo-
gium hoc fuit, *Sole Lacænæ viros pariunt*, illæ,
inquam matres, illæ viragines cum filios suos in
arma, in aduersas hostium acies, emitterent, illud
ipsum scutum, quod nascenti sedes, ac torus fuerat,
efferre, offerreque filijs, & addere illud dignum La-
cænæ matris. *Aut cum hoc, aut in hoc*. Pauculæ vo-
ces, sed animi, sed roboris, sed gloriæ plenissimæ.

Te,

Te, inquit Lacæna mater, te fili in hostem emitto, pro patria, pro focis, & aris pugnaturum: vnum è duobus à te peto, & hoc quidem vel iure meo, vel patriæ lege, ac caritate: aut cum hoc scuto victor redi; aut in hoc scuto pro tuorum salute fortiter occumbe. Vt enim te abiecto scuto, imbellem, inglorium, profugum recipiam adducar nunquam, si modo ea sim, quæ esse velim Lacæna mater. Hæc illa paucis ad filium.

Eadem tibi in aurem & animum effudit pia Mater Ecclesia. Labet illius dici, lucisq̄ue meminisse, quæ tibi prima fuit, & qua ad sacram ædem, sacrosq̄ue fontes delatus es.

In ipso templi limine hanc tibi primam questionem Sacerdos mouit. *Quid petis ab Ecclesia Dei?* cum ab ætatula infans esses, pro te dari potuit, debuitq̄ue Patrinus, & hæc reddere: *fidem*. Eam nimirum petebas non voce, sed animo, sed futuris adulta ætate votis, vt ea tibi esset in hac vitæ militia pro scuto, quod vt te nascentem excepit, ita & viuentem tuebitur, morientemq̄ue coronabit, si modo illud audis, & seruas. *Aut cum hoc, aut in hoc.* Aut cum hoc in alta pace viue, si ita viuere conceditur: aut in hoc fortiter occumbe, si tyrannus pro religione, pro fide, pro Deo iugulum petit, in hoc inquam & Ecclesiæ Matri, & cælo reddere; futurus in morte, quam in vita gloriosior.

Ec

Sed

Sed quæ, inquis, est illa fides quam vt scutum tibi tradit Ecclesia, pro filijs suis piè sollicita mater. Luthero fides est exanimis, mortua, & sine operibus: ita enim hanc suam mentem varijs in locis expressit infidelis, & impius doctor. In caput secundum ad Galatas ita loquitur. *Sola fides necessaria est, vt iusti simus, cætera omnia liberrima, neque præcepta, neque prohibita.*

Quod ipsum confirmat, vbi agit de libertate Christiana: *Bona opera, inquit, non faciunt virum bonum, neque mala malum: sed sola incredulitas.* Ex illis duobus pronuntiatis, has ducit, trahitque conclusionem malus omninò logicus.

Prima, nullam habendam esse rationem meriti, nullam bonorum operum curam, studium virtutis omninò nullum.

Altera, peccatis omnibus quantumvis atrocibus aperiendam esse viam, laxandaque fræna, si enim sola fides necessaria vt iusti simus; certè neque spes, neque caritas, neque religio, neque castitas, neque temperantia, neque fortitudo, neque prudentia, neque virtus alia in necessarijs ad iustitiam, ad beatitudinem est reponenda. *Cætera enim, ait, omnia liberrima, neque præcepta, neque prohibita.* Itaque Luthero iudice, & doctore, furta, rapinæ, cædes, homicidia, fratricidia, parricidia, fornicationes, incestus, sacrilegia, blasphemix, & si quod aliud aut in terris,
aut

aut in inferis esse post peccati genus, si quæ scelerum monstra, ea liberrima sunt, neque prohibita: hæc enim conclusio ex illa Lutheri propositione deduci potest, ac debet, vt facilè aduertet à logica etiam vel leuiter tinctus: quod quam à natura, à ratione, à communi hominum sensu, ab humanis, diuinisque legibus dissentaneum sit, nemo non videt.

Sed quia erit fortassis vnus aliquis, qui has conclusiones, à vero, bonoque alienas, meas esse volet, non Lutheri; ideo ijs omiſſis produco alia illius principia. Quamquam, vt dicam ingenuè quod sentio, sentitque probus omnis, eæ non meæ sunt, sed ipsiusmet Lutheri: qui enim vt cum Philosopho loquar, statuit eiusmodi antecedens ex quo necessitate quadam, conformique argumentationis regula, ea trahatur consequentia, næ ille non antecedentis tantum, sed & consequentiæ author est habendus: Verum ne istis implicemur, cum in aperto, in luce omnium sit impia mens Lutheri: eam certè alijs locis sole clarius exponit, ita enim habet.

Quod si cœlum apertum viderem, idque culmo solummodo de terra sublato mereri possẽm; culmum nequaquam vellem tollere. Nollet ignauus, iners, impius, culmum, paleamve leuiorem è terra tollere, vt cœlum mereri, cœlum sibi omnino clausum recludere possit, adeo horret, fugitque vel ipsum

De mundo fol.
70.

Ec 2

meriti

220 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
meriti nomen bonaque opera odit, ac detestatur.
Infelix Lutherus, verè culmus, paleaque ex area
Domini excussa, & igni æterno reseruata.

Fol. 367. Ab ea hæresi longius excedit. In colloquio Ille-
biano, vt omnia benè de superis merendi princi-
pia, ansamque omnem tollat, decem Dei præce-
pta è medio tollit, eradit ex diuinis tabulis, ex orbe
eliminat: imò, quod stupeas, ac detesteris, ea facit
malorum omnium scaturiginem. *Tollantur, in-
quit, de medio decem præcepta, & cessabunt om-
nes hæreses. Nam decem præcepta sunt fons, ex
quo velut scaturigine omnes hæreses emanarunt.*
Hæc sacrilego Lutherus ore, hæc mente nimium
quantum libera, & præceptis vllis teneri nescia euo-
muit: vt euerteret sacras leges, superum præcepta,
quæ animorum nostrorum vincula sunt, & Rei-
publicæ benè constitutæ neruus: quem si dissoluis,
vna omnem generis nostri societatem, quæ sine le-
ge stare non potest, dissoluas, dissipes, perdas est ne-
cessè. Sed Luthero parum est Reipublicæ iura om-
nia pessundare, dum sibi expeditam, & facilem ad
peccandum viam faciat. Et certè facit qua verbis,
qua re etiam ipsa: illa audiamus. Vbi Dei ter opt.
ter. max. legem, vbi tantum naturæ sensum, dicta-
menque recte rationis ita sustulit, tum habenas scē-
leri laxat, & in vitia totus effunditur, imò qua voce,
qua scriptis alios omnes ad eadem audenda scelera
inuitat,

inuitat, ac propellit. Et primum Melanchtonem
discipulum suum ita hortatur malus omnino ma-
gister. *Esto peccator, & pecca fortiter.* Hic pedem, Ep. 238.
oculumque figat pius lector, & æquus arbiter,
sanæque doctrinæ æstimator perpendat illa verba.
Esto peccator, non qualis qualis; non leui culpæ ob-
noxius, auttimidæ noxæ, sed forti, sed audaci, sed
immani, & portentosæ: eam amat, vrgetque in suis
asseclis in Melanchtone Lutherus: ita enim instat
missa ad eum epistola. *Pecca fortiter.* Hæc vbi in-
uitis typis mandauit Lutherus, vbi ex hæresis scho-
la, è cathedra impietatis declamauit: tum abit lon-
gius, nec tantum in discipulorum suorum aures,
animosque effundit illa insanæ doctrinæ placita,
sed & in omnes alios spargi vult, orbemque vniuer-
sum: sic enim scribit tomo secundo. *Blasphemias, Fol. 130.
parricidia, contemptum Dei, adulteria confidenter
committant.*

Et quia homini etiam in pura, putaque natura
constituto, & rationis compote, hæ voces duriuscu-
læ videri poterant, ne minus verbo suaderet quam
vrgeret exemplo, pudenda scelera, quæ olim se-
cretis confessarij auribus deposuit, in lucem effert:
non ex æstu doloris, ac pœnitentis animæ, non ex
studio Christianæ demissionis, vt olim Augustinus:
sed insana quadam, atque intolerabili iactantia,
effronte vultu, inuerecundo calamo, quo alijs fa-

cem præferat ad scelera quantumuis atrociam : sic ergo de seipſe loquitur, & ſcribit. *Doctore ſtaupitio ſepe confeſſus ſum ; non de mulieribus, ſed verò atrociam, & ſolida facinora.* Fornicationes, adulteria, inceſtus ſacrilegos, præpoſteram libidinem non reponit in peccatis, non dignatur humili, & vercunda confeſſione, ſed ijs ſilentio, menteque ſcelerata ſuppreſſis, tantum exponit atrociam, & ſolida facinora ; & in ijs reponit omnem ſanctimoniam.

Fol. 305. Euangelij ſui : ita enim ſubiicit tomo quarto. *Notè aliter, ſunt veri, & germani ſancti, quam ut fortibus, & atrocibus peccatis obnoxij.* Ecce veram, & germanam ſanctitatem Lutheri, & Lutheranorum, fortia, & atrociam peccata. An ſic Sancti Apoſtoli ? Sancti Auguſtinus, Ambroſius, Hieronymus, alijque quos Romana Eccleſia colit ? iudicet æquus lector, videatque quantum interſit, inter Doctores ſectariorum huius æui, & Eccleſiæ Romanæ, atque orthodoxæ.

Quod ſi inſanis illis Lutheranæ dementiæ, & impietatis opinionibus, obijcias irrefragabilem ſcripturæ fidem & authoritatem, ſi illud D. Iacobi oraculum. *Viſ autem ſcire, ô homo, inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt.* Si deinde & illud ad pondus adijcias, quòd ſubiungit. *Tu credis, quoniam vnus eſt Deus ? benè facis, & Dæmones credunt, & contremiſcunt :* neque tamen vel ipſo Lutheri calculo,

c. 2.

calculo, ac sententia dæmones sancti sunt, nisi cœ-
 los cum inferis mutare, & omnia susque deque ver-
 tere velis. Si inquam hæc, aliaque loca his affinia
 opponas, exijsque euincas ad sanctitatem non suf-
 ficere nudam, putamque fidem, nisi eam bona o-
 pera consequantur: Lutherus vna manu nodos
 illos omnes soluere se credit, vna regula metiri, ac
 detorquere: hanc enim pro sana, & infana scriptu-
 rarum intelligentia regulam statuit. *Hæc tibi nor-
 ma, & regula esto, quam in Scripturis sacris intelli-
 gendis sequaris. Vbicumque iubet scriptura bona ope-
 ra facere; tu id sic intelligas, quod scriptura prohibet* Tom. 3.
 bona opera facere. O contortam, ô insulsam, ô im-
 piam Lutheri regulam: ô stolidum hominis inge-
 nium, ô mentem insanam, ô deliria aberrantis ce-
 rebelli. Quis enim adeo bardus fit, & inops animi,
 atque intelligentiæ, qui non videat hæc inter se pu-
 gnare: vnâ, eandemque paginam, eadem omni-
 nò verba, & scripturæ oracula idem prohibere,
 idem iubere: imò dum iubet, prohibere. Nemo cer-
 tè est, ne grammaticus quidem, qui vel ipsam no-
 minum notionem aduerterit, qui non illicò iudica-
 bit, hic pugnam esse verborum, imò & rerum dissi-
 dium: sed est ille hæreticorum genius, secum ipsi
 pugnant, & cum natura, cum veritate pugnare vi-
 dentur, & lucem tenebras, bonum malum, ama-
 rum dulce pronuntiant, & omnia susque deque
 sine lege miscent, & peruertunt.

Nobis autem, quibus aperitur purioris fidei oculus, patescunt ipsa scripturarum oracula, alius est sensus, alia mens, & intelligentia. Certumque il-

c. 2. v. 26. lud D. Iacobi pronunciatum: *sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Ut illa viuat, adde spiritum, & bona opera adijce: *fides enim vidua est, quæ operibus non nubet, & malè credit, qui credit tantum; & sicut, ut piè meditatur*

Ser. 51. in cant. Bernardus *inutiliter flos apparet, ubi non sequitur fructus:* sic gratiæ recuperandæ, & acquirendæ gloriæ, quæ illius est fructus, inutilis est fides, quam non ornant, & frugiferam ipsa reddunt opera. Eam frugem, cum fidei, operumq; nexum insinuant vestes illæ duplices, quibus omnes domestici mulieris illius fortis induti sunt. *Omnes domestici eius vestiti sunt duplicibus,* inquit de ea sapiens. *Veste duplici, una operis, altera mentis,* ut explicat Rabanus.

Pro. 31. v. 21.
L. 3. in Proth.

Quod si ea tu quoque induaris, erit tibi fides pro scuto, à quo præsidium in hac vitæ mortalis militia, & decus ac ornamentum in immortalis, beatæque sede nanciscaris.

Fuit olim scutum insigne quoddam gloriæ, ac honoris, ex quo factum, ut Imperatores suos milites pro re benè gesta donarent scuto, ipsique milites cum necdum esset vsus coronæ, parta demum victoria scuto coronabantur.

Ab illo ritu, legeque militari hausit Ecclesia diadema

dema capitis, illustreque scutum, quod quasi vertici beatorum imminens appingi solet. Probat illud magnos illos heroes, & grandes animas in hac breuioris æui militia pugnasse fortiter, vicisse fælicissimè, palmamque tulisse in longa illa, & beata æternitate. Vt & tu aliquando inter laureata illa sanctorum agmina censearis, scutumque cæleste, augusto vertice gestes: vide ut tibi fides, eaque à caritate, à gratia, à bonis operibus viua, sit pro scuto, tibi que dictum crede. *Aut cum hoc viue, aut in hoc morere.*

§. 9.

*Liber Euangeliorum in manu erit
pro gladio.*

CVM reliquum fere corpus omne ab armis probè tectum sit, ne inermis, & iners sit manus, ei pro gladio, quem verset, dari solet liber Euangeliorum, *gladius spiritus, qui*, interprete Apostolo, *est verbum Dei.* *Ad E-
phes. 6.*

Vt arma Christiano militi commendent sacræ paginæ, maximè tamen gladios extollunt, & laudant, eosque ferè tres.

Primus est gladius Goliath, cui hoc lemma ascribi placuit. *Non est huic alter similis.* *1. Reg. 6.*

Fuit Goliath carnea moles, & immanis veluti colossus, qui per summam impudentiam insultabat castris Israël: è quibus non est inuentus vnus

Ff

aliquis,

226 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
aliquis, qui manum manui, pedem pedi conferret;
tantum sui vel stuporem, vel metum excitarat.
In communi illa trepidatione, casuque, non ar-
morum, sed animorum, affuit ouium pastor vnus,
isq̄ue pusillus David, qui in campum descendit,
venitque in singulare certamen; armis quidem im-
par, viribus & lacertorum toris multum inferior:
at animo, & in Deum fiducia longè superior. Illi
pro armis fuere quinque lapides, quos è limpido
torrente sibi delegit, in fundam primum, ac deinde
in hostem misit. Lapidibus illis, si Philoni credi-
mus, inscripsit nomina quinque Patriarcharum,
scilicet Abrahami, Isaaci, Iacobi, Moyfis, & Iosue.

Vbi in arenam ventum est, è pera, quæ de collo
pendebat, eduxit lapidem vnum, cui commissum
erat Iosue nomen, bono sanè, ac foelici omine. Iosue
enim Iesuni & Saluatorem significat, vt iam inde
nosset David, nosset Israël omnis, à verò Iosue, ab
vno Iesu & arma, & victoriam esse repetendam.

Vbi à lapide solo instratus Goliath, caput ei
ademptum gladio proprio, isq̄ue in monumen-
tum victoriæ appensus in tabernaculo, & in tro-
phæum nobile erectus.

Alter gladius, cuius etiam meminit scriptura, est
gladius Saulis, de quo hoc est elogium. *Sagitta
Jonathæ nunquam redijt retrorsum, & gladius Saul
non est reuersus inanis.*

Iaculator

Iaculator omninò peritus fuit Ionathas, qui sua tela ita torfit, ita vibrauit foeliciter, vt nullum excideret, nullum excuteretur, sed infigebat ille vel hosti, vel scopo ad quem collimabat.

Peritus etiam, & foelix Saulis gladius, qui è prælio non est reuersus inanis; sed plenus sanguine, & madens cruenta hostium cæde.

Tertius gladius, quem ab acie, ab insitâ vi, ab hostium strage, & victoria prædicat Antiquitas, est gladius Gedeonis. De eo hæc in somnis è Madianitis vnus aliquis accepit; quod statim proximo exposuit, vt Oedipum inueniret. Hæc fuit amœna imago somnianti obiecta.

Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volui, & in castra Madian descendere: cumque peruenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subuertit, & terra funditus coæquauit. Iudic. c. 7.

Non fuit illud somnium naturale, quod insitâ vi, aut speciebus rerû à sensibus acceptis euenire solet.

Non fuit etiam dæmoniacum, à malo dæmone immissum & impressum phantasiæ dormientis. Sed diuinum; nec enim oberrauit ea species hominis sopito, nisi diuina vi, quæ typos illos phantasiæ impressit, è quibus futura nuntiarentur. Ea porrò fuere huiusmodi, & huiusmodi interpretatio. *Non est hoc aliud, nisi gladius Gedeonis: tradidit enim Do-*

228 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
minus in manus eius Madian, & omnia castra eius.

Hic incurrit vna quæstio, quæ similitudo, quæ cognatio panis subcinericij, & gladij Gedeonis? Ne multis in ea morer, peti potuit, ex quadam Hebræarum vocum similitudine: panis enim Hebraicè dicitur. *Lechem*, & *Lacham*, id est pugnare. Ea vocum affinitas fortè fecit, vt panis pro pugna, pugnaque instrumento, hoc est gladio, sumeretur. Verum sit ille labor, ea cura penes interpretes; ego ad rem meam venio.

Euangelij liber, Dei que verbum, quod docta, sacraque manu gestat Diaconus, erit illi pro gladio, quo aduersas Ecclesiæ orthodoxæ acies petat, dissipet, perdat: est enim *gladius spiritus, verbum Dei*. Eo armatus Isaias bellicum canit, & de Messia vaticinatur, effertque vim illius verbi. *Posuit, inquit, os meum quasi gladium acutum.*

Sunt qui cognationem linguæ & gladij ducant ex quadam similitudine huius cum illa, exhibet enim lingua speciem gladij vtraque parte acuti, & è palato, tanquam è vagina sese exerit, atque in vocem explicat.

Malim tamen eam ab insita vi, atque efficacia deriuare: in martio puluere nihil adeò stragem edit, atque gladius. Quamdiu eminus agitur: siue tormentis maioribus è nitrata nube Mars tonet, siue minoribus densa globorum grando depluat, siue
tenso

tenso arcu deuolent sagittæ, non tanta ab ijs hominum clades: at vbi certatur cominus, vbi pes pedem premit, & manus manum, vbi stricti ensis fulgor, aciesque non oculos modo, sed & corpora percellit, ferroque dirimenda pugnae alea: tum verò nutant acies, disturbantur agmina, & plurima vbiq̃ue cædes, ac mortis imago. Ea nimirum in ferro vis est. Nec minor in Dei verbo.

Dicitur olim magnus ille Legislator Moses Ægyptium interfecisse gladio oris sui, vnicoque verbulo. Memorant Rabbinii (vt ante dixisse memini) Moysen valido spiritu, contenta voce protulisse ineffabile nomen Iehoua; à quo velut fulmine percussus Ægyptius illicò concidit: sed quia de hoc dubia fides. Censet D. Hieronymus Ananian, & Sapphiran, expirasse percussos ore gladij, vnaque Petri voce. Credit etiam Elymam ad Pauli voces excæcatum. Erat ille insignis Magus, qui suis præstigijs, & malis artibus multos fascinabat, Pauloque ac Barnabæ fortiter resistebat; in quem intuens Paulus, minace vultu, ardentibus à zelo diuinæ gloriæ oculis, hoc ore, ceu sacratiore vagina emisit. *O plene* Act. 13.
omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere vias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videns solem usque ad tempus.

Hæ Pauli voces, hic concitatae orationis stylus

230 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
in oculos Elymæ Magiemissus, ei & lucem, & so-
lem hunc aspectabilem ademit. Melius aliquantu-
lum actum cum foelice Præsidente, qui Paulo dispu-
tante de *iustitia, de castitate, & de iudicio futuro,*
tremefactus totus vltra audire noluit: adeo acies il-
lius gladij, & oculos, & animos feriebat. Vt por-
ro vox tua ita seu ad terrorem, seu ad salutem feriat,
consonet voci Pauli, de qua ita magnificè Chryso-
stomus. *Cœlum etsi tam diu sit ad visum expositum,*
non eam habet persuadendi vim, quam Paulus est
tam breui Christi fidem vulgando assecutus; ut ad
se terrarum orbem traheret vniuersum. Trahes &
ipse, si tibi cum Paulo, cum Christo lingua sit gla-
dius, & vtraque parte acutus.

Act. 24.
v. 25.

Visus hic Ioanni exultans in medio septem can-
delabrorum aureorum. Vox illius tanquam vox
aquarum multarum; ecce vt profundum insonat
Dei verbum.

Erant ei in dextera stellæ septem; ecce lucem, ac
splendorem diuinæ vocis.

De ore eius exhibat gladius vtraque parte acutus;
ecce, vim, & energiam Euangelicæ prædicationis.

Coll. 6.
c. 10.

Quis ille gladius quæris? Theodoro Abbati apud
Cassianum, ancipite gladio pugnat Christianus mi-
les, qui æquo est animo ad læta, & tristia, ad pro-
speram, aduersamq; fortunã, ad laudes, & vituperia.

Is fuit olim patiens Iobus dextera, sinistraque pu-
gnare

gnare doctus, & vincere; dextra quidem, cum esset in amplissima fortuna, septem filiorum parens, pes claudus, oculus cæcus. Sinistra vero cum filiis orbis, bonis omnibus exutus, afflicto, exeso, lacero- que corpusculo saniem raderet, & aduersæ fortunæ piè insultans, diceret. Si bona suscepimus de manu Domini, quare mala non sustineamus?

Is deinde fuit & Ioseph in prosperis patri gratior; fratrum amantior, Deo superisq̄ue acceptior. In aduersis castimoniam, fideique retinens, & illatæ quondam iniuriæ immemor. Pugnarunt Heroes illi, principes animæ *per arma iustitiæ à dextris, & à sinistris*, & ita pugnet est necesse, qui cælo, & beatæ æternitati pugnare gestit, ac vincere.

Sed & alius est gladius anceps, & vtraque parte acutus: gladius, inquam oris, & operis: eo certat, qui non voce tantum Deo militat, sed & opere, exemploque vitæ sanctioris.

Ita præliari docuit Seruator optimus, qui cæpit facere, & docere, potens in opere primum, deinde & in sermone. Ita nos & verbo, & exemplo docuerunt Sancti Patres. D. Hieronymus Epistola ad Nepotianum, sacrum Oratorem his instruit. *Non confundant opera tua sermonem tuum. Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Sacerdotis Christi os, mens, manusque concordent.* Huius concordiam; consensusque oris cum manu, verbi cum

cum opere causam affert, tum è propriæ conscientie sinu, tum ex partibus boni Oratoris petitam: ex

Ep. 16. ad
Principiam.

illa quidem, quia, *Erubescit quamuis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia, frustra que eius lingua prædicat paupertatem, qui Croesi diuitijs tumet.* Ex hoc autem, quia rhetores, inquit, definiunt Oratorem qui sit vir bonus, docendi peritus.

Ep. 83.
ad Occasum.

Perdit enim authoritatem docendi, cuius sermo opere destruitur.

Quod si in profano Oratore, qui auribus tantum blanditur, & plerumque auram captat popularem, cum eximia docendi peritia, parem vitæ integritatem exigunt Rhetores, negantque eum esse, qui hac aut illa caruerit: quanto magis tam hanc, quam illam in sacro Oratore desiderabunt? de quo aureum illud effatum eloquentis Chrysostomi. *Magnus præco veritatis in cœlis homo, in terris Angelus, homo quidem in cœlis à natura, quia à virtute, à morum castimonia, ab elatione piæ mentis, in terris Angelus fuit.* Et is esse debet, qui manu Evangelium præfert, qui ore facundo explicat, tonatque è pulpito. Et hoc quidem, quia in sublimi quodam, arduoque vitæ gradu constitutus est, in quo si mores dignitati suppare non exhibet, eadem

Pf. 49. v.
16.

illi Deus, quæ olim peccatori. *Peccatori autem dixit Deus: quare tu enarras Iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?*

Epipha-

Epiphanio teste, cum Origenes Ierosolymis di-
ceret ad confertam populi turbam, suauique ac
forti, vt alias solebat, tonaret eloquentia, fortè in-
cidit in hunc Dauidis locum, & subito obmutuit,
nimirum vocem interclusit dolor, creber anhelitus,
alta suspiria fatifcentis animi, & ingens vis lacry-
marum, quæ in genas, in ora plueret, & verba vix
concepta mergere, atque obruere.

Ingens erat auditorum turma, docta magnum
illum oratorem sequi, & amare, erant enim in eo
magnæ, ac potentes verborum illecebræ, & ingens
neruus eloquentiæ, quem vbi subito illo luctu, la-
crymisque accidi viderunt, nec ipsi gemitus, ac la-
crymas, tenere potuerunt; sed & suo infuderunt
oratori. Meminerat ille se non ita pridem, cum Ale-
xandriæ esset, non tam sponte, quam tyrannorum
minis, paucula thuris grana Deorum simulacris in-
cendisse: hinc illi gemitus, illæ lacrymæ, illi sin-
gultus pœnitentis animæ: quæ sibi per summum
probrum obijci audiebat illud. *Quare tu enarras
iustitias meas, & assumis testamentum meum per os
tuum?* Quod illi quondam, hoc & tibi modo si in
eadem es nauis, scyllaque peccatorum, & tamen
profano, impioque ore & Dei tui iustitias enarras,
& testamentum assumis. Et hoc est secundum ca-
put, ex quo conficio præcones diuini verbi pugna-
re debere ancipiti gladio, oris scilicet, & operis. Hos

D. Gregorius Nazianzenus oratione funebri in S. Basilium vocat ἀμπίδεξις, ambidextros, qui & vita certant, & eruditione, ab hac aures pulsant, ab illa commouent animos auditorum; magnamque reportant victoriam, quam præfago spiritu longè ante cecinit propheta, dum ait. *Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.* Latus sinistrum est recondita quædam rerum peritia, cum nitore orationis, dicendique copia: ab illa cadunt mille, hoc est multi dant manus, & animos concedunt facundæ linguæ: at verò à dextris tuis, id est à morum innocentia, ab integritate vitæ, à luce, soleque altioris animi, ab exemplo bono cadunt decem millia, hoc est longè plurimi, neque enim ea vox quæ lingua fingitur, & auras inanes verberat, vim habet ad concutiendos hominum animos, sed ea quæ virtutis est, & rei benè gestæ; hæc & auditores etiam longè positos euocat, & amabili trahit virtutum illecebra, facitque vt quem exemplo suo præeuntem viderint, sequantur quam auidissimè.

Ser. 59. in Cant. Vt enim disertè Bernardus: *Hoc est dare voci suæ vocem virtutis, cum quod suades, prius tibi cognoscere persuasisse.* Quod quam verum esset, sibi, sociisque suis altè impressum voluit, imo & verbo, & facto docuit Ioannes Fernandus, Comes sociusque S. Xauerij. Hic in Iaponia, inculta regione, & tenebris obsita diu hæserat, exiguo, imò nullo propè fructu,

fructu, seipse verterat partes in omnes, & omnem differendi facultatem, qua tamen pollebat quam maximè, explicarat, sed surdis auribus, & obduratis animis: ad verba, quæ incassum sæpius effuderat, addidit exempla vitæ sanctioris, insignisque patientiæ. Die enim quodam cum in triuio ad confer-tam turbam, concionem haberet Sacer orator: Iaponum vnus aliquis cæteris petulantior in faciem eius expuit: videri poterat, & verò etiam erat insolens facinus, & immanis quædam iniuria, à qua expectari poterat, & fulmen concitatae iam orationis, & tonitru vocis, & iræ vindices. Eas tamen non dedit animus seipso & omnibus iniurijs superior. Modestè enim, & sputum deterfit, & solitum orationis cursum tenuit, neque verbulo sibi illatam iniuriam eluit, neque asperiore vultu latentem in mente sensum ostendit. Ea viri modestia, & patientia ad eam horam Iaponicis oris non visa, ita commouit, & rapuit spectantium animos, vt & sibi quisque diceret, & alijs prædicaret. Non posse à verò, bonoque aberrare doctrinam, quam ea patientiæ firmassent exempla. Exinde Fernandium suspicere, amare, audire Iapones, & bonis eius præceptionibus acquiescere; adeo verum illud Senecæ: *Longum iter per præcepta; breue, & efficax per exempla: quia homines amplius oculis quam auribus credunt.* Ita (vt alios præteream) credidit ex Auditoribus

Historiæ
Societ.
Lib. 11.
Num.
104.

Ep. 16.

236 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
toribus vnus aliquis, qui dimissa concione, domum
ad Fernandium venit, cognitisque probè legibus,
institutisque Christianis, Amangucianorum om-
nium primus Christianus efficitur. Ab hoc fonte,
atque initio ducta est postea tot Iaponum ad Chri-
stiana sacra conuersio, vt appareret quanto sint po-
tentiora ad persuadendum virtutem facta quam
dicta. Sed institutum rursum teneamus, videamus-
que sitne alius SS. Patribus gladius anceps.

Hugoni de S. Victore, gladius Christiani militis,
Pastoris boni, anceps esse debet, vt bonos à malis,
oues ab hædis diuidat, atque discernat: refecetque
membra putrida, ne sua tabe, quod reliquum est
corporis, inficiant; ideoque bonus Pastor Bernardo
medicus audit; qui vt corpus seruet, membrum no-
xium acie nouaculae fecat, & opportunam medici-
nam adhibet. *Sciunt, inquit, boni, fidelisque Præpo-
positi languentium sibi creditam animarum curam,
non pompam: medicos se, & non Dominos agnoscen-
tes, parant confestim aduersus phrenesim animæ, non
vindictam, sed medicinam.* Hanc quidem si patia-
tur æger sibi corruptum sanguinem elici; illam si
remedia respuit nescius salutis, tum enim pius vin-
dex alteram ancipitis gladij aciem expedit, & à cor-
pore Ecclesiæ rescindit ac separat. Hoc gladio opus
ea qua viuimus tempestate, cum bonis mali, Ca-
tholicis hæretici permixti visuntur.

Eucherio

Eucherio gladius anceps diuinæ iustitiæ conceditur, ille corpus ab anima diuidit, & suas infert pœnas: illi quidem breues, ac fluxas; huic æternas decernit. Hunc gladium maximè timere docuit Christus. *Nolite, inquit, timere eos, qui occidunt corpus, & post hæc non habent quid faciant, ostendam vobis quem timere debeat. Eum timete, qui potest & corpus, & animam mittere in gehennam, ita dico vobis hunc timete.* Alijs pro gladio ancipiti placet actio, placet & cōtemplatio, vtrâq; valere debet miles Christianus, qui armata manu cælū petit.

Quest. ultima in Psal.

Iulio Cæsari quondam exhibita statua lauro virenti redimita, quæ dextra rotabat gladium, sinistra calamum regebat: subiecta erat hæc epigraphæ.

Ex vtroque Cæsar.

O Stendebat illa Cæsarem & manu, & mente, & calamo, & ferro, & arte militari, & liberalibus disciplinis plurimum valere. Ita necessum est, vt sacrorum minister & actione polleat, & altissimarum rerum contemplatione, sibiq; cum Iacobo & Liam & Rachelem fœlici connubio iungat. Lia Hebraicè laborem significat, Rachel quietem, sit tibi labor in actione, quies in contemplatione; est mutua quædam huius ac illius necessitudo; non enim potest *oculus dicere manui opera tua non indigeo.* In oculo vis perspiciendi, in manu agendi facultas est, quæ, vt inquit D. Gregorius

1. Cor. 12. v. 12.

Nazianzenus, inter se quasi temperata esse debent, quia nec contemplatio per se animam perficit, neque philosophia occupata in agendo satis est utilis, sed hæc illi iuncta sit oportet.

§. 10.

Quomodo gladium illum spiritus, Dei verbum, vel retundere, vel infringere conati hæretici.

CVM satis intellexissent omni ævo hæretici, gladio spiritus, verboque Dei iugulum suum peti, errores accidi, malosque dolos, ac fraudes eludi; eo vires omnes intenderunt suas, ut illud vel runderent, vel infringerent; vel si id assequi non possent; certè adulterarent quam maximè: quod ut facerent, primum aut omnes, aut plerosque scripturæ libros è sacris paginis expunxerunt, aut foedè mutilarunt, ac detruncarunt, aut denique ex suo genio, priuatoque, ut aiunt, spiritu sunt interpretati, itaque falsa veris, profana sacris, humana diuinis commiscuere, & susque deque vertere omnia: de singulis pauca attingamus. Simoniani, Manichæi, Albigenes vetus Testamentum, quantum est, è librorum sacrorum serie, ac catalogo sustulerunt; & pro fabulis anilibus habuerunt. Theodorus quidam Mopsuestiæ Episcopus, Prophetas omnes reiecit, & procul amandauit.

Nicolaitæ psalmos Dauidicos habuere ut profana

na

na cantica, poëticos æstus, ac deliria. Hebræi in suo Talmud librum Iob in sterquilinum cum authore suo abijci voluerunt, & prostitui.

Lutherus Vir gulæ, & abdomini natus in con-
 uiuiabilibus sermonibus madida iam lingua, ebria
 mente, nutante calamo Ecclesiastem abiecit, quod
 cum Salomon in extrema senectute mulierum a-
 moribus iam deprauatus conscripisset, nec aduertit
 cum Hebræis, & Hieronymo eum exarasse, vt &
 vanitatis, quam hauserat, & pœnitentiæ, quam spe-
 ctabat, in eo posteris daret argumenta. Castalio
 repudiauit cantica canticorum, eaque voluit scripta,
 non Dei spiritu, sed æstu quodam impotentis libi-
 dinis, quæ in molliculas amoris voces, & illecebras
 effluit. Vt huic suæ hæresi patrocinium, nomenque
 faceret, argute notauit in canticis, ne semel quidem
 exprimi augustum Dei nomen, quo tamen alij li-
 bri sacri resperfi sunt. Verum aduertisse debuerat
 datum illud diuino amoris: in alijs enim scripturæ
 voluminibus egit Deus cum synagoga vt ancilla,
 ideoque ea nomina protulit, quæ reuerentiam, quæ
 timorem incutiebant: at verò in canticis cum Ec-
 clesia vt sponsa loquutus est; ideò suppressit ea no-
 mina, quæ maiestati, quæ timori seruire debuerant,
 exposuit autem quæ amoris in nos suo, diuinæque
 indulgentiæ. Porphyrius Danielem impugnavit,
 non ratione, sed maligna, & pertinaci mente, cala-
 moque

Tit. de
 Patriar-
 chis, &
 Prophe-
 tis.

240 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
moque Calvinus ne alijs ea in parte cedere videretur, etiam & ipse malignum vnguem in sacros libros immisit, ex ijsque Ecclesiasticum, & libros Machabæorum erasit. Et hi ferè sunt, qui veteris testamenti tabulas qua voce, qua scriptis elidere, & authoritatem ijs detrahere conati sunt: ita nimirum in ijs ludit sibi semper constans hæreticorum inconstantia, & acrioris, mendacisque censuræ libido, quæ etiam nouum testamentum inuasit, vt nihil esset ab ea liberum, & intactum.

L. 32. c.
16.

Faustus hæreticus, contra quem acriter pugnat Augustinus, omnia Euangelia impugnavit, eaque non à viris Apostolicis, sed ab impostoribus scripta clamitavit. Alogiani tres Euangelistas receperunt, Matheum, Marcum, & Lucam; Ioannem ex eorum numero esse noluerunt, quod eorum hæresi contrarius esse videretur: ita Euangelij illius lucem, solemque horruerunt noctuæ, & abiecti tenebriones.

Ebion, & ipse impius hæreticus, solum Matheum ex Euangelistis probavit. Cherinthus solum Marcum, Marcion Lucam, cumque vnum; denique Valentinus Ioannem tantum admisit; cæteros à fide, à veritate alienos esse pronunciauit. In huius partes inclinavit etiam Lutherus; Gerdon, & Tatianus Apostolorum acta pro apocriphis habuere.

Ebionitæ D. Pauli Epistolas damnarunt, & ipsum Paulum, qui primæ veritatis oraculo audiit vas electio-

electionis, per ludibrium græculum hominem, at-
que apostatam vocitarunt.

Lutherus Epistolas Diuorum Iacobi, & Iudæ in
sacris admittere renuit; quia ijs videt se, suamque
fidem exanimari.

Et hæc quidem sunt, quæ hæreticorum insana
carpendi libido varijs in locis sparsit, ego hîc colle-
gi, vt in ijs hæreseos inconstantiam legas, ac dam-
nes; simulque agnoscas eos à malo spiritu regi, qui
vt primus diuinarum vocum oracula mendace lin-
gua, aufuque temerario violauit, ita & hæreticos,
afleclas suos violare docuit.

A prima orbis molitione cum esset homo in Pa-
radiso voluptatis, affuit ei serpens inuidus, & Eux
parenti nostræ hæc pauca locutus. *Cur præcepit
vobis Deus?* Hebraicè *aphki* etiamne præcepit?
dubiè loquitur, & quasi interrogando: Deus au-
tem non sic: ex vero enim affirmarat, & præceperat.
Eua iam infecta hoc serpentis sibilo, eius quodam-
modo spiritum hausit, & omnium prima sacra
Scripturæ verba adulterauit. Subiecit enim. *Præce-
pit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus il-
lud.* Hæc postrema verba addit de suo, vt augeat, &
exaggeret diuini præcepti inclementiam, quo ve-
tabantur non tantum comedere, sed & tangere.
Hoc autem indulgens Dominus non inhibuerat.

Addit deinde & alterum mendacium: *ne fortè*

11016103

H b

moria-

moriatur : dubiæ fidei vocula *fortè* hanc è suo ce-
 rebello adijcit foemina, à qua primò Scriptura vi-
 tium passa: eius æmuli sunt hæretici, vti & mali
 dæmonis, qui & ipse Scripturis malè ludere doctus
 etiam cum Seruatore, cui olim in deserto hæc in-
 aures ingessit. *Mitte te deorsum, scriptum est enim:*
Angelis suis Deus mandauit de te. Hoc telum iacit,
 in quo, præterquam quod perperam cum locum
 interpretatur, sequentia verba subdolè reticet; *ut*
custodiant te in omnibus vijs tuis. Hanc mali dæ-
 monis artem & dolum expendit D. Bernardus.
Animaduertite, inquit, & videte, quoniam subticuit
malignus, & fraudulentus, quod malignitatis sue
commenta dissolueret. Nempe ut custodiant te in
omnibus vijs tuis. Nunquid & in præcipitijs? qua-
lis via hæc de pinnaculo templi mittere se deorsum?
non est via hæc, sed ruina; & si via est, tua est, non
illius. Est nimirum, eritque in sæcula is genius Ca-
 codæmonis, eritque & hæreticorum Scripturæ verba
 ad infanos sensus vel detorquere, vel mutilare; vel
 etiam peruertere, quod & à Iudæis antefactitatum.

Sentiebant illi è veteri Testamento, maximè ve-
 rò Prophetarum oraculis, multa, eaque illustra-
 peti argumenta, quæ in posteras ætates efferrent
 Messiaæ aduentum, vitam, mortem, aliaque fidei
 nostræ capita, quæ vt pessundarent, in hoc vno de-
 sudarunt, vt opus illud sacrum, quantum erat adul-
 terarent,

terarent, eaque loca expungerent, quæ fidei Christianæ mysterijs authoritatem aliquam conciliare videbantur. Laborarunt in illo opere, totis ferè quadringentis annis, & eo quidem, vt toto orbe, vix inueniri possent exemplaria duo, quæ inter se conuenirent, adeo pertinax in malo labor, leuis & inconstans falsitas; à qua cum Iudæi audirent quam pessimè: omnibusque in scholis, ac pulpitis vapularent, tandem anno Christi octauo supra quingentesimum in Palæstina, vrbe Tiberiadis concilium è peritissimis Rabbinis coegerunt; in quo primum inuenta puncta, quorum author, & princeps fuisse dicitur Rabbi Aaron, & Rabbi Aser: sed neque ijs punctis notari potuit, & affigi veritas, quæ etiam ab illis vitium passa: adeo nihil tutum ab iniuria, quod humanum sit, nihil ab inuidiæ, & æmulationis malevolentia immune esse potest, nihil ab hæresi, & insigni Iudæorum perfidia intactum, sacrum sit licet, & inuiolabile. Prouiderat tamen longè ante diuina miseratio; ducentis quippè & triginta annis antequam in orbe hoc viseretur Deus homo, Philadelphus hebræa Biblia græcè reddita, opera, ac labore septuaginta duorum Interpretum.

Erant Israëlī Tribus omnino duodecim, è singulis electi viri sex à prudentia, à doctrina, ab hebrææ, græcæque linguæ peritia inter suos facile principes, conuenere illi in Insula Pharos, quæ

244 SPECVLVM ECCLESIASTICORVM,
imminet Alexandriae Ægypti, & modo celebris
est nomine, ac fama septuaginta duorum Interpre-
tum, in quorum memoriam quot annis in Insu-
la Pharos indicuntur festi dies, ad quos non Iudæi
modò, sed & Christiani per longa maria, & peri-
culosos oceani tractus enauigant, vt videant, ac ve-
nerentur ea locorum vestigia, in quibus primum
eluxit germana, & vera Scripturæ sacræ interpre-
tatio; tantum potest in bonis mentibus amor veri-
tatis, & sacrorum librorum veneratio; quæ vt om-
nium animis altius infideat, vnaque eorundem in-
terpretum fides, & authoritas clarior euadat; non
erit importunum huic membranæ inscribere, quæ
eo loci, ac temporis miracula spectauit, stupuitque
orbis vniuersus.

Philo de
vita Moy-
sis l. 2. c.
9.

Primum fuit eiusmodi, quod duobus diebus non
amplius septuaginta duo illi seniores totum vetus
Testamentum ex Hebræo in Græcum idioma tran-
scripserint; mirabili sanè, stupendaque celeritate,
quam non attingat vlla vis ingenij, vlla manus ex-
primat, vllus calamus effingat, nisi quem regat,
abripiatque Dei digitus.

Huic miraculo accessit & alterum: quod etsi lo-
co essent dissiti, nec inter eos vlla, aut verborum,
aut calami communio fuisset: tamen sacra Biblia
expressere, & posteris edidere; non eadem tantum
fide, eodem sensu: verum etiam, iisdem omnino
verbis,

verbis, in iò & caractere, typisq̄ue adeò similibus, ut iuratus etiam affirmares vna manu, vno calamo exarata omnia. Quod prodigium cum plausu, sacroq̄ue stupore tum patuit, cum expedito opere inter se conuenere omnes, & suas singuli Interpretationes, quasi totidem symbola contulere. Nimirum eorum spiritus, intelligentias, manus, calamosq̄ue moderabatur mens altior, ac diuina, ut & idem conciperent, & in tabulas emitterent.

Secus omninò faciunt hæretici, apud quos, tot sententiæ, & explicationes sunt, quot capita; quibus in pœnam venit, quod olim ædificantibus turrim Babel; confundit Deus linguas eorum, & ut elato cothurno Chrysofomus: *quia abusi sunt vocis, & Scripturæ vnitæ, castigantur diuersitate.*

CAPVT VII.

De diuinis Officijs.

Vbi sacra ornatus veste steterit Sacerdos, è sacrario soleinni pompa ad aras educitur, ut immortalis Deo sacrificium offerat accinentibus hinc inde alterno choro musicis, à quibus, ex pio Ecclesiæ instituto, diurnum, nocturnumq̄ue horarum pensum exoluitur. De hoc, & illo mihi erit breuis disceptatio; in qua ne me damnes amice lector, quasi actum agam, stylumq̄ue ducam in ar-

Hh 3

gumento